

СВЕТОСЛАВ МИЛАРОВ И ПАМЕТТА ЗА НЕГО*

Боряна Антонова

„Към западния край на бул. „Ал. Стамболийски“ в София, там дето към квартал Красна поляна завива трамвай № 4 успоредно на ул. „Комунистически манифест“, се протяга малка уличка. Тя носи име Светослав Миларов.“¹

Съдбата на българския общественик Светослав Миларов (1849/50-1892 г.) е динамична и драматична. През годините той участва в редица значими събития, станали по-късно основни „брънки“ от големия разказ на националната българска история. Още баща му Никола Сапунов² е изтъкнат деец на българското църковно

* Тази статия до голяма степен е резултат от проучванията ми върху биографията на Светослав Миларов, направени във връзка с магистърската дипломна работа „Светослав Миларов – живот и политически идеи до Освобождението“, защитена през 2011 г.

1 Богданов, Ив. Св. Миларов. Живот и творческа съдба. – В: Литературни студии. С., 1966, с. 195.

2 Сапунов е оригиналната фамилия и на Светослав. Той обаче е по-известен с псевдонима си Миларов, който представлява превод на фамилното му име от български на руски (бел. Б. А.).

движение, а по-късно и на униатското. В последствие и неговият син Светослав тръгва по пътя на активните цариградски българи, в периода 1868-1869 г. списва статии в популярния вестник „Македония“ и е близък приятел на Петко Славейков. Не след дълго Миларов се включва и в живота на емиграцията. През бурната за българите 1869 година той става член на т.нар. „Цариградски комитет“. Всъщност самият Светослав има важна роля за активността на емигрантските дейци във Влашко, след като името му е замесено в шпионския скандал от лидера на БРЦК Любен Каравелов. В последствие той е заловен от турските власти и хвърлен в затвор (1870-1872 г.). От там пише бележитата статия „Двете касти и власти“, заради която в „Македония“ е спряна през 1872 г. През същата година Миларов бяга от затвора в Цариград и се установява в Одеса. От там той задочно се включва в полемиките, вълнуващи българите през 1873-1876 г. чрез страниците на цариградския вестник „Право“. В последствие живее в Белград и Загреб (1873-1876 г.). В края на Априлското въстание деецът заема съществено място в емигрантските борби в Румъния, където се премества. Там, заедно с Ботевите съратници Иван Драсов и Тодор Пеев, издава в. „Възраждане“. Активността му през този период завършва подobaващо – с участие в Руско-турската война от 1877-1878 г., където Светослав на няколко пъти се отличава. След Освобождението се включва в политическите борби на Княжество България и Източна Румелия, а за известно време живее в Сърбия, Румъния и Русия. В този период

Ил. 1. Непубликувана снимка на Светослав Миларов (седналият на стола) без посочена дата на нея. Снимката се съхранявана във фонда на Иван Драсов, намиращ се във варненския окръжен държавен архив – ОДА Варна, фонд 690К, оп. 1, а.е. 33, л. 1.

Миларов издава редица вестници и публицистични, и литературни трудове. През 1889 г. прави два неуспешни атентата срещу княз Фердинанд (в Пловдив и Калофер). Три години по-късно е осъден на смърт във връзка с опита за покушение срещу Стамболов, при който е убит финансовият министър Христо Белчев (1891 г.). Животът

му завършва на 15 юли 1892 г., когато Миларов е обесен в двора на Черната джамия в изпълнение на смъртната присъда.

Изреждайки всички тези събития, може да се каже, че личността на българския общественик остава малко или много встрани от големия разказ на българската история. Защо обаче става така и какви са причините името на Светослав Миларов да не е свързано под една или друга форма с националния пантеон – като предател, мъченик или пък поне като деец? Вероятно отговорът на подобен въпрос трябва да се търси не в заслугите или участието на този общественик в големите процеси от времето, в което живее, а главно в написаното за тази епоха.

Всъщност след смъртта на Светослав образът му остава дълго време извън обектива на историографията. Неговото изграждане става бавно, постепенно и лъкатуши през различните години.

ОБРАЗЪТ НА СВЕТОСЛАВ МИЛАРОВ В ИСТОРИЧЕСКАТА НАУКА

Юрдан Иванов пръв спира вниманието си върху личността на Миларов. Това става във връзка с труда му за българския периодичен печат, издаден през 1893 г.³ Интересът на Иванов е привлечен главно от публицистичната дейност на общественика. Така,

³ Иванов, Ю. *Българский периодический печат от възраждането му до днес (1844-1890)*. С., 1893, с. 180, 260-261.

давайки основни сведения за живота на му (главно за периода след 1878 г.), Иванов полага образа на журналиста Миларов.

Едва през 1935 г. Антон Страшимиров отново се спира за кратко върху личността на Светослав⁴. В трилогията си за Стефан Стамболов той описва неуспешните планове на „ентусиаста писател“⁵ за атентат⁶. Страшимиров оневинява действията на Стамболов, който подписва смъртната присъда на Миларов не от жестокост, а като политически ход – за да не бъде обвинен в слабост.⁷

Следващият автор, който проявява интерес към съдбата на Светослав през 30-те години на миналия век е Иван Карановски. През 1939 г. е публикувана книгата му „В пантеона на Карнобат. Животописни статии и бележки“.⁸ Въпреки че е описан на кратко, образът на Миларов в този труд е представен в много патриотична светлина. Ето как Карановски го определя: „...бележития по своя живот и съдба революционер, политически деец, общественик, журналист и писател...“.⁹ Авторът изпуска шпионския епизод от живота на Светослав, а към образа на журналиста се прибавя и този на патриота-

⁴ Страшимиров, А. *Диктаторът. Нови проучвания върху живота и личността на Стефан Стамболов*. Кн. 3, С., 1935, с. 59-61.

⁵ Пак там, с. 59.

⁶ Страшимиров грешно пише, че атентатът е насочен срещу Стамболов, вместо Фердинанд. Пак там.

⁷ Пак там, с. 59-61.

⁸ Карановски, Ив. *В пантеона на Карнобат. Животописни бележки и статии*. С., 1939, с. 85-93.

⁹ Пак там.

революционер.¹⁰ Интересното в случая, е че Карановски обвързва името на общественика с локалния пантеон на град Карнобат, въпреки че Миларов дори не е роден там. Връзката минава през майка му, която дълго време живее и учителства в това селище.

През следващите години до към втората половина на 50-те години на XX в. интерес към Миларов проявяват изследователите Михаил Димитров и Иван Пастухов.¹¹ Общественикът обаче не е в центъра на проучванията нито при единия, нито при другия автор. Първи към него се насочва Михаил Димитров, в изследването си за живота на Христо Ботев.¹² Неговото внимание е насочено към Миларов главно във връзка с мисията му през 1869 г.¹³ Оценката му за Светослав и мнението му за образа

10 Авторът описваминалото на Миларов, следвайки изложението на едно прошение до княз Дондуков-Корсаков от 1879 г., имащо автобиографичен характер. Документът се съхранява във фонда на Миларов (ф. 112) от Български исторически архив (БИА) на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (НБКМ). НБКМ – БИА, ф. 112, а.е. 12, л. 1-3, „Простение до комисар руски – в Б[ългари]я [княз Александър Дондуков-Корсаков]“, 11 май 1879 г., Велико Търново.

11 Трябва да се отбележи, че през 1943 г. Сирил Блек споменава Миларов съвсем бегло в една своя статия във връзка с издаването на в. „Възраждане“ и формирането на Либералната партия на Петко Каравелов. (Black, C. *Western Political Thought in Bulgaria, 1850-1885. The American Historical Review*, 3, 1943, p. 512, 517). Като цяло през 40-те г. на XX в. изследователите не се спират подробно върху съдбата на Светослав Миларов.

12 Димитров, М. *Христо Ботев. Стихотворения. Хумор и сатира. Книжовен преглед. Кореспонденция*. С., 1945, с. 462-463.

13 Димитров за първи път пуска в научно обръщение информацията от няколко документа, съхранявани в Народната библиотека „Иван Вазов“ (НБВ) в Пловдив, които уличават Миларов в шпионаж (бел. Б. А.).

изграден в книгата „В пантеона на Карнобат“ най-добре може да се обобщи в следните думи: „Св. Сапунов е представен в крайно невярна светлина: като организатор на революционни комитети, едва ли не наравно с Левски! В действителност, неговата роля в турско време е просто гнусавя.“¹⁴ Така, отричайки напълно положителните страни от дейността на общественика, Михаил Димитров полага основата на негативния образ – на шпионинът Миларов, в историографията. В последствие, макар и бегло, този образ е вписан в цялостната организация на турското разузнаване сред българите от Иван Пастухов.¹⁵

В периода от втората половина на 50-те години до към втората половина на 60-те години на XX в. името Светослав Миларов привлича най-голям брой изследователи. От една страна вниманието е насочено към публицистичната му дейност. Първоначално Маньо Стоянов го включва в своя обобщаващ труд за българския периодичен печат.¹⁶ Скоро след това журналистическата дейност на Светослав е изследвана по-цялостно от Георги Боршуков¹⁷ и Владимир Топенчаров.¹⁸

Наред с развиването на образа на журналиста Миларов, през периода се разгръща и образът на

14 Димитров, М. Цит. съч., с. 462.

15 Пастухов, Ив. Турски шпионаж между българската емиграция в Румъния. – *Известия на Българското историческо дружество*, кн. 22-24, 1948, с. 297.

16 Стоянов, М. *Българска възрожденска книжнина*. Т. 1, С., 1957, с. 315.

17 Боршуков, Г. *История на българската журналистика*. С., 1965, с. 317-318.

18 Топенчаров, Вл. *Българската журналистика 1885-1903*. С., 1963, с. 102-106.

шпионина. Отделни факти и хипотези към него надграждат авторите Соня Баева¹⁹, Стефан Каракостов²⁰ и най-вече Михаил Арнаудов²¹, и Александър Бурмов²². Общото при всички тях е, че те отново не се спират конкретно върху живота на Светослав, а единствено върху различни аспекти от епизода свързан с шпионския скандал.

Първият цялостен опит за биография на общественика е направен през 1966 г. от литератора Иван Богданов в студията „Светослав Миларов. Живот и творческа съдба“.²³ Този кратък труд от една страна представлява надграждане на написаното от Карановски, а от друга – е отговор срещу тезите за шпионажа на Светослав. В изследването е изграден образът на умерения журналист и деец Миларов, който не е склонен към крайни действия, но е изпълнен с патриотични чувства. Впрочем подобен образ на Светослав е оформен още от д-р Кръстьо Кръстев в „психологическия ескиз“, който му прави през 1897 г.: „Христо Ботев и Светослав Миларов са двата крайни полюса в досегашното развитие на българския дух. Единият – мъжественна, почти сурова

натура, крайно импулсивна и във висша степен деятелна натура, в което всека дума е дело [курсив – Кр. К.]; другият – женствена, нежна до болезненост натура, всичкото величие на която лежи в дълбината и силата на чувствата, които са изпълнили и погълнали целото му битие.“²⁴ Именно този Миларов е представен в студията на Богданов.²⁵

Успоредно с описанието на Светославовия живот, литераторът Богданов се опитва да опровергае тезата за шпионството. Той обаче прави това доста пристрасно и тенденциозно. На редица места Иван Богданов изкривява и преиначава информацията от изворите и литературата, които цитира.²⁶ Така студията представлява една „романтична“ интерпретация на миналото на Светослав, която изгражда образа на мъченика: „И до днес, седем десетилетия след неговата смърт още никой не се е решил да положи върху бурения салия гроб на мъченика в Софийските гробища венеца на всенародното признание. Неговият светъл образ продължава да бъде забулен от отровните пари на една колкото упорита, толкова и невероятна мъква, че на младини преди Освобождението той бил в услуга на турското разузнаване, че бил турски

19 Баева, С. *Литературен архив I: П. Р. Славейков*. С., 1959, с. 93-95; 139.

20 Каракостов, С. *Диарбекирски заточеници*. С., 1964, с. 85-89.

21 Арнаудов, М. *Любен Каравелов. Живот, епоха, дело (1834-1879)*. С., 1964, с. 402, 797-799.

22 Бурмов, Ал. *Любен Каравелов и създаването на Българския Революционен Централен Комитет в Букурещ*. – В: *Избрани произведения*. Т. 2, С., 1974, с. 219-236; Бурмов, Ал. *Съществувал ли е централен революционен български комитет в Букурещ 1869-1872*. – В: *Избрани произведения*. Т. 2, С., 1974, с. 187-200.

23 Богданов, Ив. *Цит. съч.*, с. 195-285.

24 Кръстев, Кр. *Светослав Миларов и неговият политически дневник*. – *Мисъл*, Год. VII, кн. 2, 1897, с. 97-98.

25 Като цяло обаче скелетът на неговото изложение остава споменатото прошение до руския комисар (бел. Б. А.).

26 Сравни Богданов, Ив. *Цит. съч.*, с. 242 и Косев, Д. П. Р. Славейков, обществено политическа дейност. – *Годишник на Софийския университет, Историко-философски факултет*, Т. 43, 1946/7, с. 169-173; Богданов, Иван. *Цит. съч.*, с. 244, бел. 1 и Начов, Н. *Из ръкописите на Еня Хр. Кърпачов*. – *Сборник на Калоферската дружба в София*, кн. 3, 1932, с. 7-9.

шпионин!“²⁷

На последно място Богданов полага основите и на образа на писателя Миларов, анализирайки подробно различни негови произведения в края на своята студия.²⁸

В следващите години интересът към общественика в историографията спада. Сред авторите, пишещи след Иван Богданов обаче се забелязва тенденцията към положително отношение спрямо образа на Светослав. Освен това се разнообразяват и изследваните аспекти от живота му. Така през 1972 г. Илия Конев представя дейността на Миларов в Хърватско и Румъния до Освобождението.²⁹ Той включва в изложението си нова информация свързана с живота му в Загреб. Тя се основава главно на портрета, който Йован Хранилович прави на Светослав по страниците на хърватския вестник „Obzor“³⁰. Този портрет е съставен съвсем скоро след смъртта на българския общественик. В него Миларов е силно идеализиран от приятеля си Хранилович. В известна степен Конев съумява да избегне пристрастния тон в своето изследване. Въпреки това статията му оформя образа на родолюбеца³¹ и талантливия журналист Миларов. Той е допълнен при представянето дейността

27 Богданов, Ив. Цит. съч., с. 239.

28 Пак там, с. 261-284.

29 Конев, И. Непознатият Св. Миларов. Из живота и дейността му в Хърватско и Румъния – В: *Ние сред другите и другите сред нас. Балканистични студии.* С., 1972, с. 200-221.

30 *Obzor*, XXXIII, № 188, 18 kolovoz 1892, Zagreb; *Obzor*, XXXIII, № 189, 19 kolovoz 1892, Zagreb.

31 Освен като родолюбец Конев определя Светослав и като „...български патриот, изпълнен с енергия и чисти благородни пориви...“, Конев, И. Цит. съч., с. 206.

на общественика в Румъния през 1876 г. и 1887 г.³² Като цяло публикацията на Конев допринася за допълването на историографския дискурс за журналиста и патриота Светослав.³³

В най-пълна степен обаче този образ е изграден от Елена Стателова. Тя е първият изследовател, който посвещава самостоятелна публикация на журналистическата дейност на Миларов.³⁴ Ето как го представя тя: „Св. Миларов се проявява през краткия си живот като писател, журналист, и общественик. Той пише стихове, драми, романи, статии, редактира вестници, учителсвува, организира демонстрации и заговори, участвува в партийните борби. Но основната дейност, която изпълва съществуването му и става негова главна и любима професия, е публицистиката.“³⁵ Въсъщност представяйки Светослав в тази светлина, Стателова въобще пропуска шпионския скандал, в който е намесен той и изтъква единствено положителните му черти. При нея журналистът Миларов намира своя завършен образ.

В края на 70-те години на миналия век Николай Жечев публикува спомените на Михаил Сарафов, които

32 Във връзка с журналистическата дейност на Светослав през 1887 г., когато издава опозиционните вестници „Деветий Август“ и „Деветнайстий февруари“, Конев залага и образа на демократа Миларов. Пак там, с. 219-222.

33 Части от този текст са по поместени и в том 2, част трета на книгата му „Българското възраждане и просвещението“ издадена през 2003 г. (бел. Б. А.).

34 Стателова, Е. „Ето ме цял пред вас...“. – Във: *Във върховете на българската журналистика.* С., 1976, с. 321-338.

35 Пак там, с. 321.

дообогатяват информацията за живота на Миларов и особено за престоя му в Хърватско.³⁶

През 80-те и 90-те години на XX в. Светослав отново излиза от фокуса на изследване на повечето учени. В този период с неговото минало се занимава главно Крумка Шарова. През 1985 г. тя отпечатва една обширна статия, посветена конкретно на мисията на Миларов в Румъния. За разлика от предходните автори, занимаващи се с този казус, Шарова пише публикацията си в доста умерен тон. Такъв е и образът на Светослав, който представя тя в труда си: „Между известните и неизвестните агенти се оказал и сътрудникът на в. „Македония“ Св. Сапунов. Той бил спечелен от шпионажа при недостатъчно ясни обстоятелства, тъй като бил особено удобен за целите на Али паша: едва 19 годишен, политически неопитен, но начетен, интелигентен и енергичен, привърженик на дуализма, ползващ се с доверието на авторитетния сред сънародниците си П. Р. Славейков и на някои от дейците на ТБЦК. Твърде вероятно е Сапунов да е бил заблуден и въввлечен в шпионската мрежа от лица, за които или не е предполагал, че са агенти на Али паша, или им се е доверявал като на българи.”³⁷ Така без да изгражда негативен образ за Светослав, Шарова набляга на неговата младост и неопитност. Освен това тя дооформя

36 Жечев, Н. Спомени на Михаил К. Сарафов (60 те – 70 те години на XIX в.) – *Известия на Държавните архиви*, кн. 37, 1979, с. 157-202. Тези документи обаче не са използвани от следващите историци, занимавали се със съдбата на Миларов (бел. Б. А.).

37 Шарова, Кр. Към историята на българското освободително движение през 1869 г. – В: Д. Косев и др. (ред. кол.). *Сборник в чест на проф. д-р Хр. Гандев*. С., 1985, с. 198.

идеята за умерения Миларов, като вече умереността му се изразява в политическите му възгледи, а не толкова в делата му. Прави впечатление подчертаната невинност на 19 годишния младеж, която изследователката изтъква като водещ мотив за включването му в шпионажа.

Много интересна трансформация в тезите си претърпява Шарова още през 1986 г. В серията от публикации посветена на незапазени писма на Левски, тя отново се спира бегло върху личността на Миларов. Шарова този път се изказва много по-еднозначно относно шпионството му: „Светослав Сапунов действително е замесен в работите на агентите на Али паша, намерил контакт с революционната емиграция чрез Георги Живков, тогава живущ в Русе, който едва ли първоначално подозирал действителната мисия на Сапунов, и поради това изпаднал в проектите на шпионажа да го използват за контрадействия срещу революционното движение”³⁸. Позицията на Шарова по този въпрос се затвърждава. През 1990 г. тя пише: „Иван Кършовски приписва донесенията на Сапунов до Хр. Арнаудов, ръководител на шпионажа сред българите, до Дж. Бидискини и до някои емигранти, с което удостоверява действителната мисия на този млад, талантлив журналист, замесен при

38 Шарова, Кр. Опит за реконструкция на незапазени писма на Васил Левски, Любен Каравелов, Г. Живков, Д. хр. Попов и др. от края на 1870 г. и началото на 1871 г. – *Известия на държавните архиви*, кн. 51, 1968, с. 36. Всъщност трябва да се отбележи, че основната теза от първата статия на Шарова се запазва, но в по-късните ѝ публикации липсва идеята, че Миларов е замесен в шпионажа поради неопитност и младост – една доста компромисна и примирителна оценка на действията му (бел. Б. А.).

непълно изяснени обстоятелства в едно дело, насочено срещу интересите на българското революционно движение. От него Кършовски получава и подготвената в Цариград „Програма“ за създаване на български клубове, чрез която Сапунов и изпратилите го от турската столица целят да изместят раждащата се нова революционна организация, с такава която да е под контрола на османските власти. Но и Сапунов се усъмнява в Кършовски, от разговорите с когото разбира, че той не подхожда за замислите на турския шпионаж. Поради това прекъсва връзките си с него.”³⁹ Така Шарова плавно оформя тезата за шпионина Миларов.

Освен нея, от края на 80-те години Георги Марков прибавя нови щрихи към образа на мъченика.⁴⁰ Той прави това в книгата си „Върховете привличат мълнии. Покушения, насилие и политика в България 1878-1919“, издадена през 1989 г. В нея авторът описва двете неуспешни покушения срещу българския княз, извършени през 1889 г., както и делото, с което Миларов е осъден.⁴¹ Въпреки че част от текста се основава на книгата на А. Страшимиров, Стамболов тук е представен много негативно, което от своя страна провокира у четящия едно положително отношение към Светослав⁴².

39 Шарова, Кр. Иван Кършовски и българското революционно движение през 60-те и 70-те години на XIX в. – *Исторически преглед*, кн. 3, 1990, с. 34.

40 Благодаря на Светослав Живков, който насочи вниманието ми към труда на Георги Марков (бел. Б. А.).

41 Марков, Г. *Върховете привличат мълнии. Покушения, насилие и политика в България 1878-1919*. С., 1989, с. 38-50.

42 Марков го определя като „...писател и вестникар, бохем и

Откъсът от книгата на Марков не е много подробен, но той дооформя образа на мъченика Миларов, положен в историографията.⁴³

От 90-те години на века трябва да се спомене и един художествен труд наименуван „Двойният играч“, съставен от писателя Димитър Мантов. Той е поместен в сборника „Пантеон на черното безсмъртие: Предатели и предателства в българската история“, излязъл под редакцията на Тончо Жечев. В него Светослав е представен в най-черни краски като морално упаднал турски и руски шпионин. Без да се анализират научните прийоми, които авторът си приписва, трябва да се отбележи, че тази творба бележи една от връхните точки в оформянето на негативния образ на Миларов.⁴⁴

Успоредно с тези трудове през 80-те и 90-те години се появяват няколко енциклопедични и справочни издания, свързани с българската история през Възраждането и Новото време. Първото от тях е монографията на Елена Сюпюр „Българската емигрантска интелигенция в Румъния през XIX век“⁴⁵. В труда ѝ обаче името на Светослав се споменава мимоходом, а в биографията

мечтател, плуващ в мъглата на богатото си въображение...”. Пак там, с. 41.

43 С дребни промени главата от книгата е препечатана в труда на Марков „Покушения и политика в България 1878-1947“, издаден през 2003 г. Марков, Г. *Покушения и политика в България 1878-1947*. С., 2003, с. 35-45.

44 Мантов, Д. „Двойният играч“. – В: Жечев, Т. (ред.). *Пантеон на черното безсмъртие: предатели и предателства в българската история*. С., 1993, с. 71-88.

45 Сюпюр, Е. *Българската емигрантска интелигенция в Румъния през XIX век*. С., 1982, с. 171.

му са допуснати някои грешки. Така е отразен той и в том седми от поредицата на „История на България“, издавана от Българската академия на науките.⁴⁶ Малко по-пространно е представен живота на общественика в енциклопедията „Българската възрожденска интелигенция“.⁴⁷

През 90-те години на ХХ в. е преиздадена и книгата на Миларов „Спомени от Цариградските тъмници“⁴⁸, която както ще стане ясно по-нататък, оказва силно влияние върху интереса към тази историческа личност. Освен него, съставителят на книгата Илия Тодоров включва в приложенията ѝ и статията „Двете касти и власти или днешната наша екзархия и що ни обещава тя“.⁴⁹

С настъпването на ХХІ век постепенно обективът на историята отново започва да се насочва към Светослав. Като цяло обаче през този период повечето от авторите се спират само върху отделни аспекти от биографията на общественика, а цялостни опити за представяне на живота му не съществуват.

През 2000 г. Иван Радев публикува обемен труд за историята на Велико Търново, в който описва личностите,

46 История на България. Т. 7, Косев, Д. (гл. ред.), С., 1991, с. 125, 266.

47 Българската възрожденска интелигенция. Генчев, Н., Даскалова, К. (съст.), С., 1988, с. 414.

48 „Спомените“ са написани в Загреб и първоначално излизат в подлистника на хърватския вестник „Obzor“ през 1875-1876 г., а в последствие и като съмостоятелна книга (1876 г.). На български тя е преведена от Миларовия приятел Христо Белчев и е издадена през 1881 г. Миларов, Св. Спомени от Цариградските тъмници. София, 1994, с. 225-227.

49 Пак там, с. 205-216.

изграждащи пантеона на този град. Сред тях е и Светослав Миларов. Радев го обвързва с Търново във връзка с кратката му журналистическа дейност като сътрудник на в. „Българский лев“ и издаването на брошурата „Какво сме, до где сме стигнали и какво трябва да правим за напред ние българите: Кратка разправа по повод на коронясването на Н. С. Александра І, бълг. княз“ през 1879 г.⁵⁰

В същата година журналистът Крум Благов включва в книгата си „50-те най-големи атентата в българската история: Класация на най-важните заговори, покушения, саботажи и отвлечения до 2000-та г.“ глава под номер 36 за атентата срещу Стамболов, в който умира Хр. Белчев и заради който е осъден Миларов.⁵¹

През 2001 г. са издадени няколко тома от труда на българския дипломат Георги Петров Генов „Политическа и дипломатическа история на България“.⁵² В 13 том от нея,⁵³ посветен на българската вътрешна политика по времето на Стамболов, авторът се спира за кратко върху

50 Радев, Ив. История на Велико Търново XVIII-XIX век. В.-Т., 2000, с. 710-712.

51 Благов, К. 50-те най-големи атентата в българската история. Класация на най-важните заговори, покушения, саботажи и отвлечения до 2000-та г. С., 2000, с. 206-208.

52 Георги Генов (1883-1967 г.) пише двадесет и три томния си труд в периода 1944-1964 г. Историята му обаче остава непубликувана и неизвестна за изследователите. Ръкописите на Г. П. Генов са открити от сина му Боян Генов, който осъществява тяхното отпечатване в периода 2001-2011 г. (бел. Б. А.).

53 Генов, Г. Политическа и дипломатическа история на България. Т. 13, С., 2001. Отново изказвам благодарност на Светослав Живков за това, че ме насочи към този труд (бел. Б. А.).

биографията на Миларов. Той го описва като „краен идеалист“⁵⁴, споменавайки за двата неуспешни атентата срещу Фердинанд, както и осъждането му от Стамболов.

При проучването на пътищата на формиране на историографския образ на Светослав Миларов, трябва да се прибави и една книга, оказваща силно влияние върху този процес. Това е сборникът „Небесният преврат“, издаден през 2003 г. Той включва политическия дневник, който е основната улика, заради която Миларов е осъден, незавършения му философски труд и някои негови писма – отново свързани с обвиненията от съдебния процес срещу него. За разлика от „Спомените“, в това издание е включени предговор, който предлага биографична информация за общественика. Авторството му принадлежи на Румен Леонидов. Основен източник за живота на Светослав е студията на Иван Богданов, с единственото изключение, че епизодът с шпионството въобще не е споменат.⁵⁵

В края на книгата пък е поместен кратък текст: „Съдбата на истинския убиец на министър Белчев“ написан от Петър Величков.⁵⁶ В него е описан детайлно атентатът срещу Стамболов, като голяма част от текстът се базира на книгата на Георги Марков „Върховете привличат мълнии“⁵⁷. Представена е и съдбата на единия

54 Пак там, с. 103, 104, 107.

55 Миларов, Св. *Небесният преврат. Политически дневник, писма, статии, кроежи*. С., 2003., с. 9-10.

56 Пак там, с. 218-221.

57 Срв. Марков Г. *Покушения и политика...*, с. 36-41 със съкратения вариант на Величков в Миларов, Св. *Небесният...*, с. 218-219.

Ил. 2.
Изображение от
документалния
сборник „Небесният
преврат“, озаглавено
„Последната снимка
на Светослав
Миларов“. – Миларов,
Св. Небесният ..., с. 1.

от заговорниците – Денчо Тюфекчиев, след залавянето му и жестоките мъчения, на които е подложен. Публикацията завършва с отмъщението на Наум Тюфекчиев и Халю Ставрев, няколко години по-късно (1895 г.), когато покушението срещу Стамболов вече е успешно. Всъщност в целия този текст се прокрадва известен дух на реваншизъм, спрямо политическия процес на Светослав. Така „Небесният преврат“ продължава тенденцията в оформянето на мъченическия образ на Миларов.

През 2003 г. са препечатани и няколко от старите текстове свързани с живота на общественика. Единият от тях е статията на Конев, поместена том трети от

многоотомния труд му „Българското възраждане и Просвещението“.⁵⁸ Вторият текст е този на Георги Марков, който препечатва глави от труда си „Върховете привличат мънии“ в книгата „Покушения, насилие и политика в България 1878-1947“. Сред тях попада и частта, засягаща биографията на Миларов.

През 2005 г. с книгата си „Слънчеград“ Борис Бухчев възстановява една изоставена тенденция в историографията. Той отново причислява към пантеона на град Карнобат, на който е посветена книгата, Светослав. Миларов заема второ място сред изявените личности, свързвани с това селище.⁵⁹ Както при Карановски така и тук линията, през която минава отъждествяването на общественика с местния пантеон е свързана с неговата майка Станка Минова. Бухчев дава кратка биографична справка както за Миларов така и за Станка.⁶⁰ И тук, подобно на някои предходни автори, шпионският епизод е пропуснат. Не се споменават и неуспешните опити за атентат срещу Фердинанд. Като цяло книгата продължава линията в изграждането на образа на журналиста и писателя Миларов, като за

58 Втората публикация на Конев е посветена единствено на дейността на Миларов в Загреб и са нанесени известни промени в текста, но като цяло основните внушения остават същите. Вж. Конев, Ил. *Българското възраждане и просвещението*. Т. 3, ч. 2, С., 2003, с. 408-417.

59 Бухчев, Б. *Слънчеград. Литературна антология: картини и образи от три столетия с биографични бележки, библиография за автори и художествени произведения, свързани с Карнобат*. Б., 2005, с. 21-25.

60 В сравнение с Карановски, Бухчев дава много по-подробна информация за дейността на Станка в Карнобат (бел. Б. А.).

това спомага и поместването на части от „Спомените“ и статията „Двете касти и власти“.⁶¹

В годините 2007-2012 г. интересът към личността на Светослав се покачва и публикациите за него се увеличават.

През 2007 г. са публикувани нови материали свързани с дейността на Миларов в Румъния през 1876 г. Те са поместени в документалния сборник „Иван Драсов в българското национално революционно движение (1871-1877 г.)“, съставен от Дора Томова.⁶²

През същата година е преиздаден допълнен вариант на книгата на Крум Благов под името „60-те най-големи атентата в българската история“.⁶³

Друг автор, отново неспециалист, юристът Янко Янков-Вельовски също издава през 2007 г. труд, посветен на покушения и атентати в България: „Кутията на Пандора. Една калейдоскопична визия върху тероризма“.⁶⁴ В нея отново е посветена кратка част от

61 Пак там, с. 26-47.

62 Иван Драсов в българското национално революционно движение (1871-1877 г.): документален сборник. Томова, Д. и др. (съст.), В., 2007. И в този случай, подобно на документите, публикувани от Жечев, информацията от сборника остава неизползвана от по-новите изследователи на живота на Миларов. Основната причина за това е, че като цяло към дейността на българина във Влашко има слаб интерес. Един от последните автори, който хвърля нова светлина върху този период от живота на Светослав е Илия Конев.

63 Благов, К. *60-те най-големи атентата в българската история. Класация на най-важните заговори, покушения и мистерии от XI до началото на XXI век*. С., 2007, с. 192-196, 255-256.

64 Янков-Вельовски, Я. *Кутията на Пандора. Една калейдоскопична визия върху тероризма*. С., 2007. Книгата е цитирана по интернет, от блога на Я. Янков-Вельовски (бел. Б.

текста Миларов – жертва на Стамболовите репресии. Авторът не пропуска да спомене и опитите на Светослав за атентат срещу българския княз.

В последните няколко години не се развива единствено мъченическият образ на Светослав. През 2008 г. изследователят на българската журналистика Филип Панайотов „възкресява“ позабравения образ на шпионина Миларов. Той прави това в книгата си „Вестници и вестникари“. Може да се каже, че главата посветена на българския общественик, наречена „Заговорът срещу в. „Македония““, представлява втората върхна точка в оформянето на шпионския образ.⁶⁵ Както подсказва заглавието ѝ, тук авторът лансира хипотезата, че Светослав е свързан с турските тайни служби още по времето, когато работи за П. Р. Славейков. Миларов трябва да донася информация за него, като всъщност задачата му представлява част от по-мощен заговор, насочен срещу „Македония“ „...в който участват и европейски експерти, и турски полицаи, и българи туркофили начело с Иванчо Хаджипенчович“⁶⁶. Панайотов внася още един нов момент при разобличаването на Миларов. Според него Светослав продължава да донася на турските тайни служби дори и в затвора, а статията си „Двете касти и власти“, заради която е спряна в. „Македония“, той пише в ролята си на „агент-провокатор“.⁶⁷ Като цяло образът на Миларов в този текст е крайно негативен и отрицателен

А.).

65 Панайотов, Ф. *Вестници и вестникари*. С., 2008, с. 102-107.

66 Пак там, с. 103.

67 Пак там, с. 105-106.

и е базиран на една компилация от предохните текстове, свързани с шпионския епизод и спекулативните хипотези на автора.

Стефан Коларов преразказва текста на Филип Панайотов в труда си „Из историята на българската журналистика“, издаден една година по-късно.⁶⁸ Той в известна степен приема тезата за заговора срещу в. „Македония“. Коларов обаче смята, че оценката на Панайотов е „твърде остра и сурова“.⁶⁹ Той се опитва да бъде по-безпристрастен в оценяването на тази историческа личност, приемайки една нова и компромисна постановка: „Ако Миларов има прегрешения, то неговата страдалческа участ и гибел ги изкупуват“.⁷⁰

Миналото на Светослав привлича вниманието на изследователите и по други поводи. Така например Радослав Радев включва пасаж от „Спомените“ в своята „Енциклопедия Българска еротика“, издадена през 2009 г.⁷¹ Той ги помещава съответно в статията „Ориенталски еротични мотиви“⁷² и в параграфът от нея „Въвеждане на мъже в остъствието на господаря“⁷³.

Една от последните публикации върху съдбата на Миларов принадлежи на изследователя Валери Колев. През 2012 г. той публикува статия в брой трети на списание „Минало“, посветена на формирането на партийния

68 Коларов, С. *Из историята на българската журналистика. Документални статии и портрети*. В-Т. 2009, с. 77-79.

69 Пак там, с. 79.

70 Пак там.

71 Радев, Р. *Енциклопедия Българска еротика*. В., 2009.

72 Пак там, с. 37-38.

73 Пак там, с. 42.

живот в Княжество България и Източна Румелия след Освобождението.⁷⁴ В нея Колев се спира подробно върху един слабо проучен момент свързан с биографията на Светослав, а именно формирането на Народна партия в Сливен непосредствено след Освобождението. В края на статията си авторът публикува нов документален материал по този проблем.

Нови щрихи от биографията на българския общественик преди Освобождението се съдържат и в статиите „Емигрантството на Светослав Миларов в Австро-Унгария“⁷⁵ и „Тайната мисия на шпионина-патриот Светослав Сапунов през декември 1869 – януари 1870 г.“⁷⁶, публикувани през 2012-2013 г.

ФОРМИРАНЕ НА ИСТОРИОГРАФСКИ ОБРАЗ ЗА СВЕТОСЛАВ МИЛАРОВ:

От този кратък преглед върху историографията може да се каже, че в изграждането на паметта за Светослав Миларов съществуват три основни тенденции.

2.1. Шпионинът и предателят Миларов:

74 Колев, В. Възникването на политическите партии в България след Освобождението. – *Минало, Год. XIX, кн. 3*, 2012, с. 40-47.

75 Антонова, Б. Емигрантството на Светослав Миларов в Австро-Унгария. – *История, Год. XX, кн. 3*, с. 217-237. Статията може да се открие и в електронен вариант в интернет (бел. Б. А.).

76 Антонова, Б. „Тайната мисия на шпионина-патриот Светослав Сапунов през декември 1869 – януари 1870 г.“ – В: *Дебати и проблеми в модерната българска историческа наука: XVIII Кюстендилски четения 2011 г.* Станев, Вл. (съст.), С.-К., 2013. Изданието е публикувано в електронен формат (бел. Б. А.).

На първо място това е образът на шпионина Миларов. Тази тенденцията доминира най-силно в историографията. Причината за това се дължи на обстоятелството, че мисията на Светослав във Влашко е най-изследваният проблем от живота му. Годишната 1869 г. привлича интереса на редица авторитетни учени, като Михаил Димитров, Александър Бурмов, Михаил Арнаудов, Крумка Шарова. Те всички обаче, се спират върху личността на Светослав частично и единствено във връзка с шпионския скандал. Дори и първата публикация на Шарова – най-пространната по този въпрос, засяга главно годината 1869 г. Другите моменти от Миларовия живот в нея са засегнати само епизодично, и то отново в контекста на шпионския скандал.

Разглеждайки написаното от тази група автори, всъщност се забелязва, че те нямат преки и категорични доказателства в подкрепа на своята теза. Въобще въпросът за участието на българи в турския шпионаж като цяло е една много любопитна тема в българската историческа наука. Като цяло тя не е добре изследвана.⁷⁷ В историографията не съществува единодушие и за други „заподозрени“ личности.⁷⁸ По този повод много добре се вписва забележката, направена от Иван Богданов: „Изобщо намирам, че въпросът за участието

77 В тази насока работи Иван Пастухов през 1948 г. Пастухов, Ив. Цит. съч., с. 277-297.

78 Съмнения за участие в турския шпионаж през 1869-1870 г. се изказват не само по адрес на Миларов, но също така и на Теофан Райнов, Георги Живков, Райко Гръблев, д-р Миркович и др. Ролята на Христо Арнаудов и Манол Иванов Заралията в мрежата на Али паша също не е напълно изяснена (бел. Б. А.).

на българската емиграция в аферата *Шнайдер*⁷⁹ [курсив – Ив. Б.] още не е изяснен и едва ли може да се изясни по пътя на необоснованите презумции, без да се проучат документални материали от турските държавни архиви.”⁸⁰

2.2. Патриотът – мъченик Миларов:

Втората възможност за формиране на образа на Светослав в паметта е тази на мъченика. Тя е застъпена много по-слабо, отколкото първата. Този дискурс в историографията е положен от труда на литератора Иван Богданов. Важно място в изграждането на образа има и сборникът „Небесният преврат”. Според втората сюжетна линия, Светослав е много умерена и колеблива личност. Той обаче, въпреки това се опитва да се включи в революционния кипеж на българите. Основна причина за неуспеха му е, обстоятелството че има умерени възгледи, което буйният Каравелов не търпи и чрез вестника си го вкарва в групата на шпионите и предателите на българския народ. Впоследствие черното петно върху Светославото име не се изтрива. След 1878 г. неговият политически опонент се сменя. От жертва на Любен Каравелов Светослав става жертва на Стефан Стамболов. Най-ключовият момент от изграждането на този образ е смъртта на Светослав, която е резултат от репресиите на

⁷⁹ Това е шпионският скандал, който избухва през зимата на 1869-1970 г., и в който е намесено и името на Светослав Миларов. Той, наред с други българи, е разкрит като участник в мрежата на на турските тайни служби, един от чиито ръководители е евреинът Шнайдер Ефенди, по чието име е наречена цялата афера (бел. Б. А.).

⁸⁰ Богданов, Ив. Цит. съч., с. 205.

Стамболов. Разглеждайки мъченическата тенденция в образа на Миларов, трябва да се отбележи, че в основата ѝ залягат главно моменти от следосвобожденската история на България. Животът на Светослав през този период обаче не е добре проучен. Изглежда че това е главната причина този образ да не се развие добре. Въпреки това в интересът към съдбата на Миларов след Освобождението, и най-вече към последните години от живота му започва да се увеличава от 90-те години на ХХ. С това втората историографска тенденция започва да се очертава все по-ясно.

2.3. Журналистът и писателят Миларов:

Третата възможност за оформянето на паметта за Светослав е като журналист и писател. Тази тенденция като че ли изглежда най-неутрална от всички. В нея акцентът е върху вестникарската дейност на общественика. Мимоходом се споменават различните епизоди от живота му, а по-спорните често се пропускат. Образът на Светослав, отразен в тази тенденция е широко разпространен. Една от Причините за това е, че вестникарската дейност на Миларов е включена в основни справочни сборници, отнасящи се за развитието на българската журналистика. В най-завършен вид тя се открива в статията на Елена Стателова. От друга страна образът на журналиста и писателя Миларов е популярен, защото представя тази историческа личност в неутрална и не противоречива светлина.

2.4. Политическият деец Миларов:

Изброявайки всички аспекти в развитието на образа

на Светослав, трябва да се отбележи, че убягва една – за политическият деец Миларов. Всъщност пръв опит за представянето на общественика като политически деец се появява във „В пантеона на Карнобат“. Израз на това е стремежът на Карановски да обвърже личността на Светослав с местния пантеон. Няколко години по-късно обаче тази тенденция е смачкана от отговора на Михаил Димитров. Нови опити Светослав да се вкара в локални пантеони се правят едва от 2000 г. Те обаче са свързани основно с дейността му като журналист и писател.

Светослав Миларов обаче не е активен само по-време на мисията си през 1869 г. Всъщност в този период дори не е ясно в какво точно се изразява патриотизмът му. Друг е обаче въпросът за участието на Светослав в емигрантските борби през 1876 г. Там той има много по-съществена роля. „Румънският период“ на Миларов може да се определи като връх в политическата му активност до Освобождението. Защо обаче образът на политическия деец не се развива въобще? Вероятно причината за това се състои в обстоятелството, че историята на българската емиграция през този период като цяло е слабо изследвана. Интересно е също така, че авторите, които разглеждат живота на Миларов през неговия „Румънски период“, се занимават единствено журналистическата му дейност.

Всички тези тенденции се преплитат в образа на Миларов. Паметта за него обаче е слабо развита. От една страна това вероятно се дължи на липсата на цялостни изследвания посветени на живота му. От друга страна

биографията на Светослав изпада от енциклопедичните издания за българската история, като например многотомната история на БАН или монографията на Сюпюр за интелигенцията в Румъния.

Освен това дори и в съществуващата литература оценките за живота и дейността на Светослав са много крайни и противоречиви. В изследванията, посветени на Миларов се оказва, че липсва консенсус относно неговата оценка. Основната причина за това е шпионският епизод, който се явява изходната точка за биографията на Светослав. От отношението спрямо този епизод се определя по-нататъшната оценка на личността на общественика. Останалата част от живота на Светослав, пък е изследвана епизодично или не достатъчно задълбочено.

Интересен е фактът, че Миларов остава извън канона и в литературата. Всъщност, когато „Спомените“ му излизат на български език, те получават множество положителни отзиви от съвременниците. Самият Иван Вазов пише две рецензии на книгата през 1882 г. – за вестник „Народний глас“ и за списание „Наука“.⁸¹ Иречек също се изказва положително за Светославовата творба. Освен това откъси от „Спомените“ на Миларов дори са поместени в „Българска христоматия“, съставена от Иван Вазов и Константин Величков.⁸² Мемоарите на Светослав се цитират и в някои по-нови издания, имащи

81 Миларов, Св. *Спомени...*, с. 231.

82 Пак там.

христоматиен характер.⁸³

Трябва да се спомене, че подобно на историографията, от 90-те г. на XX се забелязва повишаване на интереса на изследователите на българската литература към Миларов. Автори, които в периода 1990-2012 г. пишат върху неговото творчество, и най-вече върху „Спомените“, са Бойко Пенчев⁸⁴, Светлана Русинова⁸⁵, Христо Трендафилов⁸⁶ и особено Николай Аретов⁸⁷.

Така, с течение на времето, образът на Миларов

83 Такива са например: Петко Р. Славейков, Любен Каравелов, Христо Ботев, Захари Стоянов в спомените на съвременниците си. Великов, С. (ред.), С., 1967, с. 83-94; Петко Славейков. Хумор и сатира. Топалов, К. (съст.), В.-Т., 1992, с. 107.

84 Пенчев, Б. *Тъгите на краевековието*. С., 1998, с. 91-92.

85 Русинова, Св. Жената - блян в „Спомени от цариградските тъмници“ на Светослав Миларов. – В: *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, Филология, т. 39, кн. 1, 2001, с. 245-251.

86 Трендафилов, Хр. Българинът като културен посредник. – Във: Вълчанова, М. (съст.). *Българският език и литература на кръстопътя на културите. Международна конференция, Сегед, Унгария 21-22 май, 2007*. Т. 1, Сег., 2008, с. 7-21.

87 Аретов, Н. Поетите и техните „песни за душата“: един подтиснат скандал (Петко Славейков, Иван Вазов и Светослав Миларов/ Стефан Стамболов). – В: Любка Липчева-Праднжева, Инна Пелева (ред.). *Литературният скандал. Скандалът като литература*. П., 2010, с. 7-23; Аретов, Н. Затворническите мемоари. Казусът Светослав Миларов. – Във: *Фигури на автора. Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на проф. Боян Биолчев*. С., 2002, с. 278-285; Аретов, Н. Пародии на националистическата митология. – *Литературна мисъл, Год. XLVIII*, кн. 1, 2004, с. 88-98; Аретов, Н. Песни за народа, песни за душата. Предпочитания и целенасочени употреби от идеолозите на българския национализъм през XIX век. – В: Дечев, С. (съст.) *В търсене на българското: Мрежи на национална интимност (XIX – XX век)*. С., 2010, с. 127-158; Аретов, Н. Издателската съдба на възрожденските мемоари. – В: Кр. Даскалова (съст.). *История на книгата - начин на живот. Сборник в чест на Ани Гергова*. С., 2002, с. 182-198.

започва бавно да излиза от сянката на пантеона на българската история и да заема все по-предна линия. Сблъсъкът на двете непримирими гледни точки за него дълго време не оставя място личността на Светослав да послужи за исторически пример. Това положение обаче постепенно се променя. С течение на времето се оформя памет за Миларов, но не само на базата на историографските дискурси.

ОБРАЗЪТ НА СВЕТОСЛАВ МИЛАРОВ В ПУБЛИЧНОТО ПРОСТРАНСТВО: СВЕТОСЛАВ МЛАРОВ И ПРЕСАТА

Публичният образ на Светослав Миларов започва да се формира през 90-те години на миналия век. В този период в пресата започват да се появяват различни статии, посветени на общественика. Една от най-ранните публикации за него е дело на Н. Аретов: „Тайните на забравените затворници (Св. Миларов, Ив. Е. Гешов, К. Величков, Ив. Найденов)“, отпечатана във в. „Свободна книга“ през 1991 г.⁸⁸ Година по-късно друга статия отбелязва сто годишнината от смъртта му през 1892 г.⁸⁹

88 Аретов, Н. Тайните на забравените затворници (Св. Миларов, Ив. Е. Гешов, К. Величков, Ив. Найденов). – *Свободна книга*, II, № 10-11, 1991.

89 Бошнаков, Д. „Ето ме цял пред вас...“. 100 Година от смъртта на Светослав Миларов. – *Вечерни Новини*, LXI, № 135, 15 юли 1992, с. 4. Заглавието на статията на Бошнаков започва със същия цитат от Миларов, както и публикацията на Елена Стателова. Възност Светослав изрича тези думи по време на съдебния процес срещу него. Стателова, Е., Цит. съч., с. 321.

Ил. 3. Светослав Миларов представен на страниците на в. „Култура“. Текстът под снимката гласи: „Светослав Миларов редактор на търновския „Български Лев“, сред делегати от Македония, Тракия и Източна Румелия в Учредителното събрание в Търново, 1879 г. на вторият ред в средата с бял калпак личи Стефан Стамболов.“. – Култура, XXXVIII, № 36, 2 декември 1994, с. 1.

Неин автор е Димитър Бошнаков⁹⁰ според който „Цял век по-късно след този скръбен за нова България политически акт личността и делото на Светослав Миларов няма^(sic) своята достойна оценка и признание.“ Авторът на

⁹⁰ Димитър К. Бошнаков публикува различни статии посветени на исторически годишнини на български писатели и дейци, основно свързани с Възраждането (бел. Б. А.).

статията описва живота на общественика, изтъквайки значимите за българската история епизоди от неговата съдба, като например редактирането на в. „Възраждане“ заедно с Иван Драсов, включването му в Руско-турската война от 1877-1878 г., участието му в битката при Плевен и др. Представена е и журналистическата дейност на Миларов след Освобождението. Статията завършва с драматичния край на Светослав – изпратен на бесилото несправедливо за убийството на Христо Белчев. Авторът помещава в статията си и цитати от все още непубликувания му дневник, заради който е осъден.

Прави впечатление, че в текста на Бошнаков не е споменат шпионския скандал, в който е замесен Миларов. Като цяло публикацията изгражда един много позитивен образ на Светослав.

През 1994 г. литературния историк Николай Чернокожев също отпечатва статия⁹¹, този път по повод на издадения през същата година дневник „Спомени от цариградските тъмници“. Както показва заглавието на тескта: „Жертва на своето слово“, тук отново акцентът пада върху мъченическата смърт на Миларов. Чернокожев, подобно на Бошнаков изтъква някои от по-съществените моменти от биографията на Светослав и включва откъсни от дневника „Небесният преврат“.

Всъщата 1994 година още един литертор – Светлозар Игов, също спира вниманието си върху личността на

⁹¹ Чернокожев, Н. Жертва на своето слово. – *Култура*, XXXVIII, № 36, 2 декември 1994, с. 1, 2.

Миларов и преиздадените му „Спомени“.⁹² Според него произведението на Светослав има отражение върху българската мемоаристика и белетристика, а и не само. Игов изказва тезата, че „Спомените“ повлияват и върху Иво Андрич за написването на „Прокълнатият двор“. Основният акцент в статията е поставен върху сравнението между двете книги, което прави Игов.

Две години по-късно, през 1996 г., в няколко поредни броя на вестник „Свободен народ“ е отпечатан разказът на Христо Даскалов „Светослав Миларов и смъртта“⁹³. В него той описва последните дни на „поета“⁹⁴: по време на съдебния процес срещу него;⁹⁵ дните прекарани в килията, терзанията които го обхващат там, срещата му с пратеника на Смъртта и обесването му.⁹⁶ Като цяло художественият текст на Хр. Даскалов се основава на различни документи и исторически факти за живота на Светослав. Той изгражда един романтичен образ на българския общественик.

Разказът на Даскалов представлява един от

92 Игов, Св. Светослав Миларов и Иво Андрич. – *Литературен форум*, IV, № 43, 14-20 декември 1994, с. 2.

93 Даскалов, Хр. Светослав Миларов и смъртта. – *Свободен народ*, № 5 – 12/13, 1996.

94 „...Светослав Миларов – поет, комита, неуравновесен гуляйджия с меко добро сърце...“ – така описва Христо Даскалов Миларов, въвеждайки героя му в началото на разказа си. Даскалов, Хр. Светослав Миларов... – *Свободен народ*, № 5, 8 февруари 1996, с. 5. В останалата част от текста той често го нарича „поета“ (бел. Б. А.).

95 Даскалов, Хр. Светослав Миларов... – *Свободен народ*, № 5 – 7, 1996.

96 Даскалов, Хр. Светослав Миларов... – *Свободен народ*, № 8 – 10, 1996.

последните публицистични текстове за Миларов от 90-те години на XX в. Интересът към тази историческа личност отново се възвръща в първите години на XXI в. и това съвпада с пренасянето на образа му във интернет пространството.

Така, през 2002 г. Людмила Габровска прави кратко описание на живота на Миларов във в. „Новинар“.⁹⁷

Година по-късно, през 2003 г., драматичната съдба на Светослав привлича вниманието на Тодор Панайотов. Статията му, наречена „Първият български журналист обесен за тероризъм“⁹⁸, е посветена на 110 годишнината от смъртта му⁹⁹. В нея Панайотов прави кратък биографичен очерк на живота на Миларов, представяйки го в положителна светлина. За разлика от предходните статии обаче, този автор не подминава шпионския епизод. Ето какво пише Панайотов по този въпрос: „Като секретар на българския политически комитет в Цариград, обикаля Румъния, Сърбия, Босна. Свързва се с българските революционери, които го подозират че е турски шпионин. Заради пътуването си е

97 Габровска, Л. Дневникотвел Светослав Миларов на бесилото: Подозирали известния журналист в атентати и в двоен шпионаж. – *Новинар*, X, № 216, 14 септември 2002, с. 23. Публикацията съществува успоредно и в интернет и ще бъде представена по-нататък, в параграфа „Интернет и образът на Светослав Миларов“ (бел. Б. А.).

98 Панайотов, Т. Първият български журналист обесен за тероризъм. – *Медиа свят*, Год. III, февруари 2003, с. 5.

99 Статията излиза в същата година, когато е публикуван и „Небесният преврат“, но съдейки по текста ѝ най-вероятно появата ѝ няма връзка с издаването на Миларовия дневник (бел. Б. А.).

хвърлен в затвор от турските власти“. Авторът споменава и двата опита за убийство, които Светослав извършва срещу княз Фердинанд. Той ги коментира по следния начин: „Оказва се, че неуспелият атентатор Светослав Миларов никога не е стрелял в човек и явно е неспособен да извърши убийство“¹⁰⁰. Така, оправдавайки действията на българския общественик, Панайотов продължава тенденцията в изграждането на мъченическия образ на Миларов.

От анализа на публицистиката, свързана с паметта за Светослав могат да се направят няколко извода. Единият от тях е, че появата на „Спомените“ през 1994 г. привлича вниманието на голяма част от авторите, които по-късно дообогатяват написаното за Миларов. Основно те са литератори. Така, преиздаването на „Спомените“ представлява важен фактор, който засилва интереса към тази историческа личност. Той обаче явно не е единствения, тъй като статии за Светослав се появяват и преди 1994 г. Едната то тях – тази на Димитър Бошнаков, е посветена на сто годишнината от смъртта на общественика две години преди да се препечатат „Спомените“. Разбира се трябва да се има предвид, че Бошнаков е литератор, тоест бил е запознат с творчеството на Светослав поради професионалните си занимания. Такъв е и Т. Панайотов, който десет години по-късно също отбелязва годишнината от смъртта на Миларов. Тенденцията за подобно припомняне на

съдбата на Светослав на определени дати обаче говори за факта, че паметта за общественика съществува и се поддържа.

Какъв обаче е общественият образ на Миларов? За разлика от историографията тук се очертават само две тенденции във формирането му. По-силно застъпена е тази за мъченика Миларов. Втората е за оформянето на образа на автора на „Спомени от цариградските тъмници“ и журналиста Миларов. Трябва да се отбележи, че авторите създаващи тези тенденции са в по-голямата си част литератори, а професионални историци липсват, което обяснява в някаква степен отсъствието на останалите образи на Светослав, формирани в историографията.

Следвайки двете главни тенденции в публицистиката, постепенно, от началото на ХХІ в. обществената памет за Миларов, се пренася и във виртуалното пространство, където заживява свой живот.¹⁰¹

ИНТЕРНЕТ И ОБРАЗЪТ НА СВЕТОСЛАВ МИЛАРОВ:

С развитието на т.нар. информационна революция и с появата на интернет в средата на 90-те години на ХХ в. „публичният“ образ на Светослав Миларов се дообогатява. Присъствието му в глобалната мрежа датира от началото на 2001 г. Първите споменавания, свързани с името му, обаче са еднократни и не дават

¹⁰⁰ Този пасаж много напомня написаното на Марков по този въпрос. Вж. Марков, Г. *Покушения и политика...*, с. 39-40.

¹⁰¹ Самата публицистика успоредно се пренася в интернет, и както ще стане дума по-нататък, статии за Светослав Миларов в електронни издания на вестници се появяват още от 2002 г. (бел. Б. А.).

съществена информация за неговата биография.¹⁰² С течение на времето фактите за Миларов във виртуалното пространство нарастват, а с тях набъбва и неговата „обществена“ биография.

Но какво представлява тя и какви са основните изводи от настоящето проучване в интернет? На първо място трябва да се спомене, че за целите на изследването търсенето в Мрежата¹⁰³ се осъществи чрез Google и единствено по ключовото съчетание „Светослав Миларов“.¹⁰⁴ Резултатите за периода януари 2001 г. – септември 2012 г. са около 6360. От тях са анализирани първите 10 страници, показани в търсачката на Google, т.е. около 100 сайта. Освен тях в изложението е включена информацията от още около 45 други резултата,

102 От 2001 г. съществуват три резултата в търсенето на Google, в които името на Светослав Миларов се споменава: част спомени на Иван Вазов във връзка с престоя му в Русия през 1888 г., публикувани на 31 януари 2001 г. във виртуалната библиотека „Словото“ - <http://www.slovo.bg/old/vazov/p_svyat/izpmarsh.htm> (Посетено на 9-20-2012, 23:09); съдържание на книгата на Иван Радев „История на Велико Търново, X – XIX век“, публикувано в портала за електронни публикации LiterNet.bg на 2 април 2001 г. <<http://litenet.bg/publish2/ivanradev/istoria.htm>> (Посетено на 9-20-2012, 23:14); в статия на Цвета Трифонова „Досие „Камиларя“ – 1925-1954“, публикувана в онлайн изданието на вестника Литературен форум от 3 декември 2001 г. <<http://www.slovo.bg/old/litforum/139/tzveta.htm>> (Посетено на 9-20-2012, 23:16).

103 Търсенето се извърши в периода 11 септември – 2 октомври 2012 г. (бел. Б. А.).

104 Изложеният анализ представлява един първоначален опит в изследването паметта за Миларов и нейното отражение в интернет. При по-нататъшни проучвания по този въпрос би могло да се направи по-прецизно търсене в Мрежата с разнообразни ключови думи и съчетания (бел. Б. А.).

подбрани на случаен принцип.

Както вече бе споменато, историческата личност „Светослав Миларов“ присъства в интернет от 31 януари 2001 г. Последното му споменаване в Мрежата към момента на настоящето проучване е от 29 септември 2012 г.¹⁰⁵

Втози хронологически диапазон името на Миларов се споменава в най-разнообразни виртуални източници. На първо място това са различните интернет енциклопедии и речници, където е публикувана цялостно или частично биографията на Светослав Миларов. Любопитен е фактът, че една от първите енциклопедии съдържаща информация за българския деец е онлайн изданието на труда „Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона“¹⁰⁶. В нея на 9 декември 2005 г. е включена статия за Миларов, където той е представен главно чрез литературната и публицистичната му дейност.¹⁰⁷ Сведенията от речника обаче не оказват съществено влияние върху интернет образа на този българин, тъй като не се прецитират в останалите източници.

За разлика от труда на Брокхауз и Ефрон българоезичната Уикипедия има много по-силно

105 В него Миларов се споменава като автор на „Двете касти и власти“ в публикация, посветена на П. Р. Славейков - <<http://www.bis.bg/c.php?id=710&page=20>> (Посетено на 02-10-2012, 16:47).

106 *Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона*. СПб., 1890-1907.

107 *Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона*. – <<http://gatchina3000.ru/brockhaus-and-efron-encyclopedia-dictionary/066/66902.htm>> (Посетено на 22-09-2012, 15:00).

отражение върху оформянето на „публичната“ биография на общественика.¹⁰⁸ Статията за този българин присъства в енциклопедията под името „Светослав Миларов-Сапунов“ и е създадена на 27 ноември 2007 г.¹⁰⁹ Последната редакция върху нея е нанесена на 27 януари 2012 г.¹¹⁰

Какво всъщност представлява съдържанието ѝ и какъв образ на Миларов оформя тя? Трябва да се отбележи, че статията не е много обемна, но не е и съвсем кратка. Информацията, която е включена в нея е свързана с някои членове на семейството му; с ранните му години и дейността му в Цариград, като сътрудник на Славейковия вестник „Македония“; шпионските обвинения също са вмъкнати в едно изречение в текста, наред със споменаването за затварянето на Миларов от турските власти¹¹¹; представени са част от редактираните

108 Трябва да се отбележи, че страницата за Светослав Миларов в този сайт съществува единствено на български език (бел. Б. А.).

109 Светослав Миларов – Сапунов – <http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2> (Посетено на 22-09-2012, 15:34).

110 Междувременно редакции върху статиите са правени през юни 2010 г. и февруари, август, и септември 2011 г., като авторите, които участват в цялостното ѝ съставяне са общо 7 на брой. В тази връзка е интересно да се отбележи, че един от тях вероятно е Николай Аретов. <http://bg.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2&action=history> (Посетено на 22-09-2012, 15:36).

111 Конкретният текст гласи: „Прекарва повече от година в

от него вестници, както е посочена и библиография на част от трудовете му. Като цяло обаче акцентът в статията е поставен върху дейността на Светослав след Освобождението: главно около опитите за организиране на покушение срещу княз Фердинанд и върху процеса за атентата срещу Стефан Стамболов. Целият текст е базиран на трудовете на Иван Богданов¹¹², Илия Конев¹¹³, Николай Аретов¹¹⁴ и най-вече Георги Марков¹¹⁵.

Като цяло може да се заключи, че съдържанието на статията е написана неутрално и без пристрастия „за“ или „против“ Миларов. Така тя не поражда противоречия и изгражда един лесен за асимилиране образ на тази историческа личност. За това спомага и обстоятелството, че статията не е много дълга и е бърза за прочитане. Тя е и много достъпна, тъй като излиза като първи резултат при търсенето в Google.

Друг важен елемент, който има отношение за популяризирането на „уики-биографията“ на Миларов, са препратките към други страници от сайта, с които е свързана тази публикация, и в които общественикът се споменава. Такива са статиите за вестник „Македония“¹¹⁶,

затвора в Цариград, революционерите го обявяват за турски шпионин“. <http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2> (Посетено на 22-09-2012, 15:38).

112 Богданов, Ив. Цит. съч.

113 Конев, Ил. Непознатият Светослав Миларов... .

114 Аретов, Н. Затворническите мемоари... .

115 Марков, Г. *Покушения и политика...*, с. 35-45.

116 Македония (1866-1872). – <<http://bg.wikipedia.org/wiki/>

за съмишленика му Петър Мусевич¹¹⁷ и за атентата срещу Стамболов от 1891 г.¹¹⁸ От прегледа им може да се обобщи, че отново главният акцент, свързан с Миларовата биография пада върху неговата заговорническа дейност в първите десетилетия след Освобождението.

Третият съществен елемент, който трябва да се вземе в предвид при анализа на образа, оформен от Уикипедия, е свързан с категориите, към която е причислена статията, и в които може да се открие тя – т. нар. „етикети“. Те са четири на брой: „Български писатели“, „Академици на БАН“, „Личности (Габрово)“, „Българи в Османската империя“. За разлика от препратките към други страници, етикетите на статията по-скоро акцентират върху писателската и публицистичната дейност на Миларов. Към тази визия трябва да се добави и т.нар. „визитка“ на Светослав в основната му страница, където той е представен като български писател.¹¹⁹

[%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F \(1866 - 1872\)>](#) (Посетено на 22-09-2012, 17:37).

117 Петър Мусевич. – <http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%80_%D0%9C%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87> (Посетено на 22-09-2012, 17:37).

118 Атентат срещу Стефан Стамболов (1891) – <[119 Тук трябва да се подчертае, че е допусната една съществена грешка в информацията от визитката и етикетите, а именно, че Миларов е роден в Габрово, както твърдят някои автори. \(вж.](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%82_%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2 (1891)> (Посетено на 22-09-2012, 17:41).</p>
</div>
<div data-bbox=)

Към българоезичната Уикипедия препраща виртуалният речник Babylon. В него се съдържа кратка справка за журналистическата дейност на Светослав Миларов. Страницата с информация за него е създадена сравнително късно – на 9 септември 2011 г. и прецитира написаното в Уикипедия.¹²⁰

Друг интернет източник от тази категория, включващ сведения за Миларов, е Енциклопедия на българските родове.¹²¹ Статията присъства в Мрежата от 13 септември 2011 г. и е посветена на рода Сапунови,

например Сюпюр, Е. Цит. съч., с. 171; Стоянов, М. Цит. съч., с. 315.). Всъщност редица документи от архива на Светослав, свидетелстват, че той е роден в Цариград. Объркването на някои автори идва от това, че този възрожденец изкарва ранните си години в Габрово, от където се смята че е и баща му Никола Сапунов (отново погрешно – за това вж. предговора на Христо Темелски в: Сапунов, Н. *Дневник по съграждането на първата българска църква в Цариград*. В.-Т., 1999, с. 20). По отношение на точната година на раждане на Светослав също няма яснота. Объркването идва от самия Миларов, който в различни автобиографични документи дава за рождението си две различни години 1849 г. и 1850 г. (вж. например НБКМ – БИА, ф. 112, а.е. 15^а, л. 1-3 и НБКМ – БИА, ф. 112, а.е. 12, л. 1.) В случая е интересно да се отбележи, че въпреки силното влияние на Уикипедия при оформянето на интернет биографията на Светослав, в Мрежата е широко разпространен фактът, че деецът е роден на 24 април 1850 г. в Цариград.

120 Светослав Миларов-Сапунов – <http://www.babylon.com/definition/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2/> (Посетено на 24-09-2012, 15:00).

121 Енциклопедия на Българските родове. Сапунов/ Миларов. – <http://bulrod.blogspot.com/2011/09/blog-post_13.html> (Посетено на 24-09-2012, 15:50). Вероятно личният блог, в който е създадена енциклопедията принадлежи на филолога на Благой Шаламанов (бел. Б. А.).

който се свързва с Габрово. В нея се съдържа кратка справочна информация за няколко негови члена: бащата и майката на С. Миларов – Никола и Станка, и за брат му Илия. Сведенията за самия Светослав са най-обемни. В сравнение с информацията от Уикипедия те се различават значително. Въпреки че текстът в този източник е много по-кратък от „уики-биографията“ на Миларов, в него се съдържат много повече факти за миналото му. Те са свързани главно с живота на Светослав преди Освобождението и с цялостната му журналистическа и писателска дейност.

Източниците, които са използвани при съставянето на статията също са различни: „Речник на българската литература“¹²² и справочникът „Българската възрожденска интелигенция“¹²³.

Към тази категория трябва да се добави сайта Geni.com, имащ за цел да създаде база данни представяща т.нар. „световно генеалогично дърво“. Миларов и някои членове на родът му също попадат в него от 2011 г.¹²⁴

С този преглед се изчерпва списъкът на по-популярните енциклопедии и речници в интернет, в които е представена биографията на Светослав

122 *Речник на българската литература*. Т. 2, Цанев, Г. (глав. ред.), С., 1977.

123 *Българската възрожденска интелигенция*. Генчев, Н., Даскалова, Кр. (съст.), С. 1988.

124 <<http://www.geni.com/people/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%92/6000000001947411611>> (Посетено на 24-09-2012, 16:00).

Миларов. Към тази категория обаче трябва да се добави и популярната в много сайтове рубрика „На тази дата“, тъй като обикновено в нея също се съдържа кратка биографична справка за Миларов. Информацията в подобни календари се публикува за отбелязване на годишнина от определено събитие. Ето с какви събития е свързана личността на Светослав Миларов: в един от първите календари, от 15 юли 2007 г., е отбелязана 115 годишнината от смъртта му¹²⁵; четири от календарите, съответно от 2009 г.¹²⁶, 2010 г.¹²⁷, 2011 г.¹²⁸, 2012 г.¹²⁹ отбелязват годишнини от рождението му на 24 април 1850 г.; два календара (от 2009 г.¹³⁰ и 2012 г.¹³¹) отбелязват

125 <<http://calendar.dir.bg/inner.php?d=01&month=10&year=2009&cid=&sid=&eid=37438>> (Посетено на 24-09-2012, 16:05).

126 <http://history.bg/index.php/Calendars:%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B8/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B8/4-24-2009-Event_1> (Посетено на 24-09-2012, 16:06).

127 <http://forum.abv.bg/index.php?act=calendar&cal_id=1&ode=showday&y=2012&m=4&d=24> (Посетено на 24-09-2012, 16:07).

128 <<http://calendar.dir.bg/inner.php?d=24&month=4&year=2010&cid=&sid=&eid=10202>> (Посетено на 24-09-2012, 16:08).

129 <<http://www.events.bg/bg/holidays/4280/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2---%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB>> (Посетено на 24-09-2012, 16:10).

130 <<http://www.vmroyouth.org/event/2009/06/05/day/all/all>> (Посетено на 24-09-2012, 16:12).

131 <<http://www.vsekiden.com/118187/denyat-5-yuni-shestdnevnata-voyna-varshavskiyat-dogovor/>> (Посетено на 24-

излизането на първи брой на в. „Възраждане“ на 5 юни 1876 г.;¹³² два календара от 2012 г.¹³³ отбелязват излизането на първи брой на в. „Хъш“ на 25 февруари 1877 г., чийто предполагаем редактор е Миларов.

Като цяло акцентът в биографията на тази историческа личност, в посочените календари, отново пада главно върху журналистическата и писателската дейност на Миларов.

Друг вид виртуални източници, които оказват съществено влияние върху оформянето на интернет биографията на Светослав са статиите, публикувани в електронни издания на вестници, като „Новинар“, „24 Часа“, „Сега“, „Труд“ и др. Такава е публикацията на Людмила Габровска във в. „Новинар“ от 14 септември 2002 г. – „Дневник отвел Светослав Миларов на бесилото“.¹³⁴ В нея е представена биографията на българския общественик. В текста основно място заемат два момента от живота му. Първият е свързан с миналото на Миларов във връзка с живота му в Цариград 1868-1872 г.; контактите му с Петко Славейков и работата

09-2012, 16:013).

132 Трябва да се отбележи, че информацията публикувана в двата календара е една и съща (бел. Б. А.).

133 <<http://prosvetise.com/?p=6747>> (Посетено на 24-09-2012, 16:15); <http://bg-bg.facebook.com/permalink.php?story_fbid=317048215010975&id=129498867099245> (Посетено на 24-09-2012, 16:17). Тук отново информацията, публикувана в двата календара е почти напълно идентична. Единият от тях е поместен в страница от „социалната мрежа“ Фейсбук (бел. Б. А.).

134 Габровска, Л. Дневник отвел Светослав Миларов на бесилото. – *Новинар*, 14 септември 2002 – <http://novinar.bg/news/retro_NzAyOzQ3.html> (Посетено на 24-09-2012, 16:18).

му във вестник „Македония“; написването на дневника му. Не е пропуснат и шпионският епизод, като от текста може да се заключи, че Л. Габровска основава изводите си на сведенията на Стоян Заимов от статията му „Патриотизъм и шпионство“¹³⁵, оневинявайки действията на Светослав.¹³⁶

Вторият момент от живота на българския общественик, който заема съществено място в текста е свързан със заговорническата дейност на Миларов срещу Фердинанд и неуспешния опит за покушение на Пловдивската гара през 1889 г.¹³⁷ Описанието на епизода завършва с несправедливия процес за убийството на Христо Белчев и драматичната смърт на Светослав.

Статията на Габровска представлява една от най-подробните публикации от тази категория. В по-голямата част от останалите виртуални вестникарски статии се споменават накратко отделни епизоди от живота на Миларов – отново свързани с опитите му за покушение срещу Фердинанд и процесът за убийството на Белчев.¹³⁸ Само в една от публикациите, посветена

135 Заимов, С. Патриотизъм и шпионство. – *Мисъл*, Год. V, кн. 6, 1895, с. 608-616.

136 Според Габровска „Мнението на повечето историци натежава към идеята, че [Светослав Миларов – Б. А.] е действал в полза на българските революционери и че турската му връзка е била само блъф.“ <http://novinar.bg/news/retro_NzAyOzQ3.html> (Посетено на 24-09-2012, 16:20).

137 Всъщност Габровска бърка случката, давайки описанието на опита за покушение, извършен от Миларов няколко месеца по-късно на гарата в Калофер (бел. Б. А.).

138 Как един влаков клозет наложи монархията у нас. – *Новинар*, № 1591, 26 април 2005 – <http://novinar.bg/news/kak-edin-vlakov-klozet-nalozhi-monarhiyata-u-nas_MTU5MTsyNw==>.

на Тодор Пеев, Миларов се споменава във връзка с издаването на браилския вестник „Възраждане“¹³⁹, а в друга за отношенията му със Славейков и написването на статията „Двете касти и власти“¹⁴⁰.

На трето място сред източниците, оформящи публичния образ на Светослав, са електронно публикуваните статии, книги и текстове от различни блокове и сайтове. Голяма част от тях първоначално са отпечатани на хартия, а в последствие са качени и в Мрежата. Авторите на тези текстове в много случаи са литератори или историци. Един от тях е Николай Аретов. Той е един от най-активните автори в интернет, които пишат за Светослав Миларов. В своите статии Н. Аретов анализира различни литературни произведения на българския общественик. В една част от тях, Миларовите произведения са централен обект на изследване. Такава

[html](#)> (Посетено на 24-09-2012, 16:22). Авторът на тази статия не е посочен; Абазов, Т. Георги Марков между двата свята. – *Либерален преглед*, 19 април 2009 – <<http://www.librev.com/index.php/scribbles/551>> (Посетено на 24-09-2012, 16:24); Ламбовски, Б. Обратни разписки. Стерео Реализъм. – *Сега*, 14 декември 2010 – <<http://www.segabg.com/article.php?sid=2010121400040001101>> (Посетено на 24-09-2012, 16:25); Клозетът – творческата лаборатория на депутата. – *24 часа*, 07 септември 2012 – <<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1534761>> (Посетено на 24-09-2012, 16:27). Авторът на статията не е посочен.

139 Ковачев, П. Разочарован и от Захарий Стоянов, Тодор Пеев се гръмва. – *24 часа*, 28 септември 2011 – <<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1056200>> (Посетено на 24-09-2012, 16:47).

140 Каменов, Й. За дядо Славейков тюрмите били вечно отворени. – *Труд*, 6 април 2010 – <<http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=438318>> (Посетено на 24-09-2012, 16:50).

е статията „Затворническите мемоари. Казусът Светослав Миларов“, първоначално отпечатана през 2002 г.¹⁴¹, а в последствие, на 2 юли 2011 г., публикувана на личния блог на Аретов¹⁴². В нея авторът анализира творбата „Спомени от цариградските тъмници“, давайки и кратка биографична справка за българския общественик. При представянето на Миларов Николай Аретов не пропуска да отбележи и обвиненията в шпионаж, без да взема страна по тях.

Много сходно е съдържанието на тази с друга статия на литератора, отново посветена на творчеството на Светослав – „Пародии на националистическата митология“. В нея отново е анализирано съдържанието на „Спомените“. Както предходният текст, така и този е отпечатан на хартия и успоредно с това присъства и в интернет.¹⁴³

В друга част от публикациите Николай Аретов литературното творчество на Светослав Миларов отново попада под анализа му, но този път не като централна

141 Виж бел. 87 (бел. Б. А.).

142 Аретов, Н. Затворническите мемоари. Казусът Светослав Миларов. <<http://aretov.queenmab.eu/archives/revival/83-prisoners-memoars.html>> (Посетено на 24-09-2012, 16:55).

143 Публикуван в сп. „Литературна мисъл“ през 2004 г. (виж бел. 87), а в последствие е качен в базата данни *Central and Eastern European Online Library (CEEOL)*: Аретов, Н. Пародии на националистическата митология. – <<http://www.ceeol.com/asp/issuedetails.aspx?issueid=ed013166-e6e0-4622-ae29-ef83b53f8833&articleId=250cf02c-10ec-40fc-b415-248397325526>> (Посетено на 24-09-2012, 16:57) и в личния му блог (от 10 ноември 2006 г.): Аретов, Н. Пародии на националистическата митология. – <<http://www.bulgic18.com/smehat/aretov2.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 16:58).

тема, а представено наред с други проблеми. Такива са статиите: „Завладяването на Константинопол като митичен сюжет“, съществуваща в интернет от 19 ноември 2004 г.;¹⁴⁴ „Песни за народа и песни за душата: предпочитания и целенасочени употреби от идеолозите на българския национализъм през XIX век“, качена в блога му на 23 октомври 2009 г.¹⁴⁵, а в последствие издадена през 2010 г.¹⁴⁶; „Издателската съдба на възрожденските мемоари“, издадена през 2002 г.¹⁴⁷ и публикувана в блога му на 6 юни 2011 г.;¹⁴⁸ Всички те оказват влияние около оформянето на образа на Миларов главно като писател.

Друг литератор, допълващ този образ, е

144 Тази статия няма „хартиен вариант“. В нея Н. Аретов анализира драмата на Св. Миларов „Падането на Цариград“ – Аретов, Н. Завладяването на Константинопол като митичен сюжет – <<http://balkansbg.eu/bg/content/b-identichnosti/106-zavlyadyavaneto-na-konstantinopol-kato-mitichen-syuzhet.html>> (Посетено на 24-09-2012, 17:02).

145 Аретов, Н. Песни за народа и песни за душата: предпочитания и целенасочени употреби от идеолозите на българския национализъм през XIX век. – <<http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=38&WorkID=16683&Level=1>> (Посетено на 24-09-2012, 17:06).

146 В публикацията е анализирана песента „Листец, листец, зелен листец“, за която се предполага че е побългарена от Св. Миларов – Аретов, Н. Песни за народа..., с. 127-158. Тя е много сходна по съдържание с друг негов текст: Аретов, Н. Поетите и техните..., с. 7-22.

147 Виж бел. 87.

148 Аретов, Н. Издаващата съдба на възрожденските мемоари. – <<http://aretov.queenmab.eu/archives/revival/104-publications-of-memoires.html>> (Посетено на 24-09-2012, 17:15). В тази статия Аретов съвсем накратко се спира върху историята на „Спомените“ от написването им до последното им публикуването през 1994 г.

Светлозар Игов. През 2008 г. той публикува електронната статия „Затворът: от спомена към символа (“Iz uspomene jednoga političkoga patnika” на Светослав Миларов и “Prokleta avlija” на Иво Андрич)“.¹⁴⁹ Въпреки че според Игов Миларовите „Спомени“ повлияват върху творчеството на Иво Андрич, и по-конкретно върху написването на книгата „Прокълнатият двор“¹⁵⁰, в тази своя публикация литераторът по-скоро изтъква разликите между двете творби.

Други автори в интернет, отделящи място в своите трудове на „Спомените“ на Светослав Миларов в периода 2002-2012 г. са Бойко Пенчев¹⁵¹, Христо Трендафилов¹⁵², Радослав Радев¹⁵³.

149 Игов, Св. Затворът: от спомена към символа (“Iz uspomene jednoga političkoga patnika” на Светослав Миларов и “Prokleta avlija” на Иво Андрич). – *Електронно списание LiterNet, № 2 (102)*, 04.05.2008 – <<http://litenet.bg/publish/sigov/zatvoryt.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 17:21).

150 Игов, Св. Светослав Миларов и Иво Андрич... .

151 „Тъгите на краевековието“ (издадена през 1998 г., вж. бел. 84). От 31 януари 2002 г. книгата е в интернет Пенчев, Б. Тъгите на краевековието. – <<http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=113&WorkID=8598&Level=1>> (Посетено на 24-09-2012, 17:25). Бойко Пенчев, включва в нея кратка глава „Апология на тъмницата“, посветена на „Спомените“ на Миларов – <http://www.slovo.bg/old/bpenchev/tagite/bp-t_210.htm> (Посетено на 24-09-2012, 17:26).

152 Трендафилов, Хр. Българинът като културен посредник. – *Електронно списание LiterNet, № 3 (124)*, 30.03.2010 – <<http://litenet.bg/publish3/htrendafilov/kulturen-posrednik.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 17:30). Статията е публикувана първоначално на хартия през 2008 г. (вж. бел. 86); Трендафилов, Хр. Литературата като майчин език – <http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/apif/2009_3/Trendafilov.pdf> (Посетено на 24-09-2012, 17:31).

153 Радев, Р. Енциклопедия българска еротика, Т. 2. –

Историкът Вера Бонева, спира вниманието си върху друго произведение на Миларов – „История на българският народ: 679-1877“ в електронната статия „Българското възраждане в българската историопис“.¹⁵⁴

В интернет се открива и споменатата книга на Филип Панайотов „Вестници и вестникари“, в която се дискутира връзката на Светослав с турския шпионаж.¹⁵⁵

Александър Алексиев обръща внимание на журналистическите занимания на Миларов във Румъния през 1876-1877 г. в публикация за Димитър Паничков от 30 юли 2012 г., качена в сайта „Възродената България“.¹⁵⁶

<<http://e-literatur.blogspot.com/2010/01/1.html>> (Посетено на 24-09-2012, 17:35), публикувана в интернет на 14 януари 2010 г. Трябва да се отбележи, че текстът на електронно публикувания формат на енциклопедията съдържа някои малки разлики с книжното издание (бел. Б. А.).

154 Бонева, В. Българското възраждане в българската историопис. – *Електронно списание LiterNet*, 04. 03. 2003 – <<http://litenet.bg/publish8/vboneva/istoriopis.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 17:39).

155 Книгата е качена в Мрежата на 2 февруари 2011 г. Панайотов, Ф. Вестници и вестникари – <ebook.mtel.bg/Vestnitzi%20i%20vestnikari.pdf> (Посетено на 24-09-2012, 17:46). За печатното издание вж. с. 12 и бел. 65 (бел. Б. А.).

156 Алексиев, Ал. Открита е нова фотография на хаджи Димитър Паничков и негов ръкопис. – <<http://vazrodenata-bulgaria.info/content/%D0%BE%D1%82%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0-%D0%B5-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D1%85%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8-%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%8A%D1%80-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B2-%D1%80%D1%8A%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81-0>> (Посетено на 24-09-2012, 17:49). Статията има

В статията си „Българският консерватизъм през Възраждането“ Тодор Йорданов анализира съдържанието на в. „Възраждане“, като трябва да се отбележи, че неговият текст първоначално е отпечатан на хартия през 1999 г.¹⁵⁷, а в последствие не е публикуван в електронно списание, а циркулира в различни сайтове за студентски разработки. В статията си Йорданов представя на кратко тезата за консервативните туркофилски позиции на в. „Възраждане“.

Друга голяма част от авторите, които пишат за Светослав, го споменават във връзка с дейността му след Освобождението. Тук много от текстовете, които се откриват в интернет първоначално са публикувани на хартия. По-голямата част от авторите им са историци, но измежду тях има и литератори. Вниманието на повечето от тях е привлечено от осъждането на Миларов по процеса за убийството на Христо Белчев. Такива

и по-ранна, „хартиена“ версия: Алексиев, Ал. Открита е нова фотография на хаджи Димитър Паничков и негов ръкопис. – *Минало*, Год. XVII, кн. 3, 2010, с. 4-11.

157 Йорданов, Т. Българският консерватизъм през Възраждането. – В: *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Филология*, т. 37, 1999, с. . За жалост не е възможно да се установи от кога този текст циркулира в интернет. Също така се оказва, че публикацията може да се открие в множество „студентски“ сайтове за лекции и курсови работи. Вж. например: <http://studentskigrad.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1905:2011-09-19-10-21-25&catid=66:istorialekcii&Itemid=98> (Посетено на 24-09-2012, 17:57); <<http://download.pomagalo.com/385534/bylgarski+konservatizym+prez+vyzrajdane/?fromrelated=629105>> (Посетено на 24-09-2012, 18:02); <<http://www.procheti.com/Balgarskiyat-konservatizam-prez-Vazrajdane-to-products8180.html>> (Посетено на 24-09-2012, 18:10).

са Цвета Трифонова¹⁵⁸ и Димитър Иванов¹⁵⁹. По-често обаче този епизод от биографията на общественика е свързан с кратко предсавяне на неуспешния атентат срещу княз Фердинанд. Към тази група трябва да се добавят авторите Крум Благов¹⁶⁰, Борислав Гърдев¹⁶¹,

158 Цвета Трифонова е изследовател на българската литература. Тя еднократно споменава за осъждането на Миларов във връзка с дневника му в своя статия публикувана в електронното издание на списание „Литературен форум“ на 3.12.2001 г. Всъщност нейното споменаване на тази историческа личност, както вече бе изтъкнато, е едно от първите в Мрежата и първото по-отношение на този епизод – Трифонова, Ц. Досие „Камиларя“ – 1925-1954 г. – *Литературен форум*, 39 (480), 27.11 – 3.12.2001 – <<http://www.slovo.bg/old/litforum/139/tzveta.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 18:17).

159 Д. Иванов е автор на книгата „От перото до Ятагана“ посветена на живота на Стефан Стамболов, която е отпечатана през 2005 г. В интернет тя се появява от 2005 г. Миларов тук отново се споменава съвсем бегло. – Иванов, Д. От Перото до Ятагана. – <<http://www.znam.bg/com/action/showBook?bookID=865&elementID=1554017337§ionID=5>> (Посетено на 24-09-2012, 18:30).

160 Информацията за Миларов се съдържа в сайта на Благов, където е качен текстът на книгата му „50-те най-големи атентата в българската история“, издадена през 2000 г. (Вж бел. 51). В електронния вариант името на българския общественик се появява през септември 2008 г. във връзка с два от атентатите: № 32 „Убийството на Христо Белчев“ – <<http://www.krumblagov.com/fifty/32.php>> (Посетено на 24-09-2012, 18:35) и № 46 „Убийството на д-р Вългович“ (<<http://www.krumblagov.com/fifty/46.php>> (Посетено на 24-09-2012, 18:37). Интересното в случая е, че в статията за Вълкович, Светослав е споменат бегло като представител на русофилски настроената опозиция на Стамболов и близък до извършителите на атентата. Тя обаче излиза на второ място като резултат в основното търсене в Google. В текста за убийството на Белчев се съдържа повече информация за Миларов, но препратка към страницата се появява извън първоначалните сто резултата (бел. Б. А.).

161 Статията е публикувана само в интернет през 2011 г. – Гърдев, Б. Атентатът срещу Христо Белчев 120 години по-

Янко Янков-Вельовски¹⁶².

На последно място тук трябва да се споменат още трима автори, които включват Светослав Миларов в статиите си отново във връзка с убийството на Хр. Белчев. За разлика от предходните текстове, техните творби обаче са художествени. Единият от тях е Майя Динева. Тя е автор на художествено-документалната драма „Младините на един народ“ за българския държавник Петко Каравелов, публикувана в литературното списание „Словото“ на 16 декември 2006 г. В епизод 4 от своята творба – „Убийството на Белчев“, е споменато и името на Миларов – жертва на процеса срещу убийството на Стамболовия министър.¹⁶³

Другият автор е Александър Беровски, който през 1967 г. издава историческия роман „Корона и кръв“. В него той също споменава бегло за участието на Светослав в заговор срещу княза и за осъждането му на смърт, поради неосъществените намерения за атентат. Интересното тук е, че книгата на Беровски, качена в интернет на 29 октомври 2008 г., в превод на английски

късно. – *Електронно списание LiterNet*, № 4 (137), 10.04.2011 – <<http://litenet.bg/publish4/bgyrdev/istoria/hristo-belchev.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 18:40).

162 Текстът от книгата на Янко Янков-Вельовски, издадена през 2007 г. (вж. бел. 64), е качен в блога му на 12 декември 2011 г.: Българската белта за тероризма. § 4. Убийството на Христо Белчев. – <<http://iankov.blogspot.com/2011/12/4.html>> (Посетено на 24-09-2012, 18:45).

163 Динева, М. Младините на Един Народ. Епизод 4. Убийството на министър Белчев. – <<http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=396&WorkID=14360&Level=3>> (Посетено на 24-09-2012, 18:40).

език¹⁶⁴ и представлява един от малкото случаи, наред с Енциклопедичния речник на Брокхауз и Ефрон, в които текстът за Светослав е на чужд език.

Третият автор е Стефан Цанев със своите „Български хроники“. В текстът на неговата „поема“, както сам той нарича трудът си¹⁶⁵, и който може да се открие в интернет, Миларов отново се споменава по повод на политическите процеси, последвали след смъртта на Белчев.¹⁶⁶

С изключение на нереализираните атентати и драматичния процес и срещу Миларов друга информация за биографията на Светослав Миларов след Освобождението е рядкост в глобалната мрежа. В тази връзка заслужават внимание публикациите на трима автори.

Хронологически първи е литераторът Владимир Янев. През 2008 г. той публикува в LiterNet статията „Пловдивски книжовни дейци и писатели през Възраждането. Писателите на Източна Румелия“¹⁶⁷, където представя

164 Berovski, Al. Crown and Blood ~ Ascent of Ferdinand I of Bulgaria. – <http://berberian11.tripod.com/berovski_crown.htm> (Посетено на 24-09-2012, 18:50).

165 Цанев, С. *Български хроники*. Т. 3, С., 2008, с. 6.

166 <dc217.4shared.com/doc/RljI9yVI/preview.html> (Посетено на 24-09-2012, 18:53).

167 Янев, Вл. Пловдивски книжовни дейци и писатели през Възраждането.

Писателите на Източна Румелия. – *Електронно списание LiterNet*, № 6 (103), 22.06.2008 – <http://litenet.bg/publish13/v_ianev/plovdivski.htm> (Посетено на 24-09-2012, 18:57). В страницата на ЛитерНет, където е публикувана статията е отбелязано, че тя е част от книгата „Паметник на книжовността и художествената литература в Пловдив от XIX век до наши дни. Енциклопедичен

различни исторически личности, обвързвайки ги с местния пантеон. В случая е интересно, че и Миларов присъства в този обширен преглед. Връзката, чрез която Янев го обвързва с пантеона е свързана с журналистическата и писателската дейност на Светослав по време на пребиваването му там през 80-те г. на XIX в.

Друг автор, който разкрива нови детайли около живота на Миларов в Източна Румелия е Валери Колев. На 19 април 2011 г. той публикува в своя блог текст озаглавен: „Началото на българския партиен живот след Освобождението“.¹⁶⁸ В него В. Колев отделя съществено място на активността на Светослав Миларов в Сливен във връзка със създаването на „Народна партия“ в началото на 1878 г.

Третият автор, чиято публикация заслужава внимание, е Веселина Тонова. Нейната статия „Духът на стария град“, поместена в брой 40 за 2012 г. на

пътеводител“. В електронното списание са качени още две други части от нея. Аз обаче не успях да открия подобен труд, нито пък библиографските му данни. Възможно е такава книга от Вл. Янев да е издадена, но под друго заглавие (бел. Б. А.).

168 Колев, В. Началото на българския партиен живот след Освобождението. – <<http://vkolev22.blog.bg/history/2011/04/20/nachaloto-na-bylgarskiia-partien-jivot-sled-osvobojudenieto.732540>> (Посетено на 24-09-2012, 19:10). Както някои от другите споменати публикации, така и тази е отпечатана на хартия. В случая обаче е интересно да се отбележи, че за разлика от цитираните до сега текстове, при този особеното е, че първоначално е качен в Мрежата, а в поледствие е публикуван на хартия. Статията на Валери Колев, основаваща се върху този текст, както вече бе споменато е отпечатана в брой 3 за 2012 г. на списание „Минало“ под заглавието „Възникването на политическите партии в България след Освобождението“ – вж. бел. 74 (бел. Б. А.).

електронното списание „Литуратурен свят“, е посветена на Карнобат.¹⁶⁹ Въпреки че информацията, засягаща Миларов, се състои в едно изречение, тя е ценна, защото е рядко срещана в интернет. Става въпрос за театралните занимания на Светослав в местния карнобатски театър – една не добре изследвана страна от биографията на общественика.

Към източниците от тази група, оформящи публичния образ на Светослав, могат да се причислят и публикациите в някои сайтове, в които се съдържа информация за Миларов. Като цяло в тях образът на тази историческа личност се свързва главно с атентата срещу Стамболов.¹⁷⁰ Тук вниманието привличат сведенията в няколко сайта, даващи интересна информация за Миларов. В най-ранния от тях, от 10 август 2003 г., Светослав е споменат по повод на тайната мисия, която изпълнява Георги Живков в Българско през 1869 г., натоварен от БРЦК.¹⁷¹ Това сведение е свързано със самата мисия на Миларов, макар това да не е упоменато директно. Също така, впечатление прави, че никъде в

текста Светослав не е обявен за шпионин.¹⁷²

В друг сайт в интернет, от 2003 г., също се открива нова информация за Миларов. Става въпрос за списък с членове-масони на Българското книжовно дружество в Браила, създадено през 1869 г. и в последствие превърнало се в Българска академия на науките.¹⁷³ Сред тях попада и името на българския общественик, станал член на дружеството през 1884 г.¹⁷⁴

Негативизъм към образа на Светослав се прокрадва и в други интернет източници – рядкост в глобалната

172 Както вече бе споменато самият Георги Живков, наред със Светослав, е обвинен от съвременниците си, че работи за турския шпионаж в резултат от скандала, избухнал около тайната мисия на Светослав от зимата на 1869-1870 г. – Свобода, I, № 51, 2 март 1870, Букурещ.

173 Ето какво гласи текстът предхождащ листата: „Официално дружеството е открито на 1 октомври 1869 г. в Браила. То е по същество действаща при всеки режим масонска ложа и както навсякъде по света, прераства в Академия на науките. По време на тоталитарни режими този вид ложа не се закрива, нито приспива. По-голямата част от членовете ѝ са масони от различни ритузи.“ – Българското книжовно дружество – политическа ложа с просветителски характер. – <http://chitzora.8m.com/literary_association.htm> (Посетено на 24-09-2012, 19:34).

174 Въпреки че списъкът изглежда много съмнителен, податки че Миларов проявява интерес към масонството се съдържат чернова на едно негово писмо от, намиращо се със фонда му (НБКМ – БИА, ф. 112, а.е. 15^а, л. 1-3. На този документ липсва дата. По неговото съдържание обаче той може да се отнесе за времето, когато Миларов е секретар на българската дипломатическа агенция в Белград през периода септември 1879 – март 1880 г.). В историографията обаче подобна теза до настоящия момент не е изказвана. Това обстоятелство предизвиква въпроса на какъв източник се позовава автора на текста от този сайт и дали включването на името на Светослав в списъка не е просто съвпадение (бел. Б. А.).

169 Тонова, В. Духът на стария град. – *Литературен свят*, 40, май 2012 – <<http://literaturensviat.com/?p=56657>> (Посетено на 24-09-2012, 19:20).

170 Вж.: Още размисли върху демонията и възторзите в българската литература. <<http://knigi-news.com/?in=pod&stat=7620§ion=9&cur=>> (Посетено на 24-09-2012, 19:27); Власт и родство – 1. Димитър Николов Петков – <<http://www.bg-history.info/3/.html>> (Посетено на 24-09-2012, 19:29); Роден в Робство – Втора част. – <<http://www.erepublik.com/tr/article/-1-2018527/1/20>> (Посетено на 24-09-2012, 19:32).

171 Забравените. Георги и Никола Живкови. – <<http://jivkov.8m.com/zhivkovs.htm>> (Посетено на 24-09-2012, 19:34).

мрежа. Такъв е форумът ALL.bg, където към публикация, от 13 март 2006 г., с текста на творбата на Алеко Константинов „Молитвата на Велзевула“¹⁷⁵ е дадена пояснителна бележка за това кой е Миларов, имаща отрицателно отношение на автора й.¹⁷⁶

Не точно негативно, а по-скоро подигравателно е отношението към Светослав в една от публикациите във форума „О Болгарии по-русски“. Става въпрос за класацията „Най-най-най“ от 26 март 2006 г., където българския общественик фигурира на предпоследно място с: „Най-неточен изстрел – на Светослав Миларов, който вместо Фердинанд уцелва гащите си“.¹⁷⁷

На четвърто място сред източниците в Мрежата, които влияят върху формирането на публичния образ на тази историческа личност са различните исторически извори качени частично или цялостно в интернет.

Най-често сред цитираните такива са „Спомените“.¹⁷⁸

175 <<http://forum.all.bg/showflat.php/Cat/0/Number/691474/Main/686842>> (Посетено на 24-09-2012, 19:45).

176 Текстът й гласи „Светослав Миларов, чийто гроб е описан в началото на "Молитвата на Велзевула", пък е автор на "Спомени от цариградските тъмници", но не е класик, защото написва „Спомените...“ не на български, а на хърватски и всичко от написаното от тоя иде да покаже, че тъмницата е място, бременно с романтичност...“. В отговор на публикацията, според следващият потребител Миларов е „патриот-менте“. Всъщност именно подобни форуми са добра илюстрация, за това какво представлява публичния образ на тази историческа личност. По отношение на Светослав Миларов такива мнения обаче са рядкост (бел. Б. А.).

177 <<http://forum.aboutbulgaria.biz/viewtopic.php?f=18&t=3304#p19600>> (Посетено на 24-09-2012, 19:34).

178 Светослав Миларов – Спомени от Цариградските тъмници. – <<http://www.balkani.eu/index.php?b=issue&bb=2101200305374>

Други цитирани извори са: спомени на Вазов (във връзка с емиграцията му в Русия през 80-те години на XIX в.)¹⁷⁹; мемоари на Стефан Савов Бобчев (във връзка с посещението му във Белград през 1896 г.);¹⁸⁰ хумористичният очерк на Захарий Стоянов „Чардафон Великий“, написан през 1887 г.¹⁸¹; части от сборника „Преживелици“ със спомени, писма на Димо Казасов.¹⁸²

На последно място, като отделна група могат да се обособят и изображенията на Светослав Миларов,

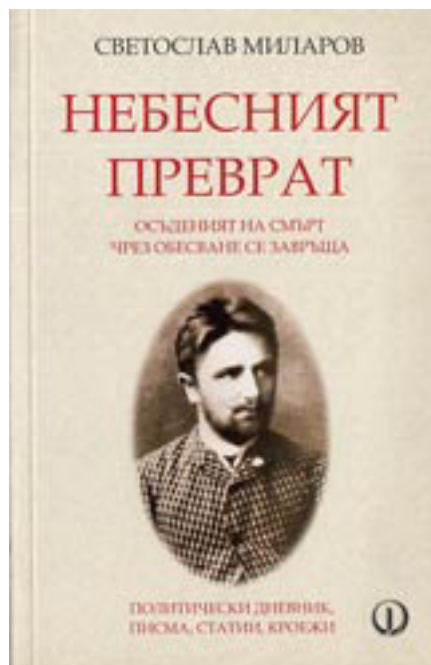
<[5&bbb=2101200305374](http://www.balkani.eu/index.php?b=issue&bb=2101200305374) [21012003091352](http://www.balkani.eu/index.php?b=issue&bb=21012003091352)> (Посетено на 24-09-2012, 19:50); Капралов, Ив. Не е Сангрия! – <http://fortisimo.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=2642:ne-e-sangriya&catid=46:tova-e-lichno&Itemid=90> (Посетено на 24-09-2012, 19:53); Караконова, М. Всякакви гостби според Цариград. – Бакхус, 124, 22 март 2010 – <<http://www.bacchus.bg/show.php?storyid=877098>> (Посетено на 24-09-2012, 19:56).

179 Вазов, Ив. Живее в Берковица (Спомени). Революция (Спомени от Одеса) – <<http://www.znam.bg/com/action/showBook?bookID=1495&elementID=1629390072§ionID=5>> (Посетено на 24-09-2012, 20:15); Вазов, Ив. Изпъденият марш. Възпоминание от Русия. – <http://www.slovo.bg/old/vazov/p_svyat/izpmarsh.htm> (Посетено на 24-09-2012, 20:20).

180 Тодоров, В. Гъмжилото луди гидии. – Електронно списание LiterNet, 07. 04. 2002 – <<http://www.rastko.rs/rastko-bg/umetnost/knjizevnost/vtodorov-znam/gidii.php>> (Посетено на 24-09-2012, 20:24). Тази статия е публикувана в базата данни Растко – библиотека на сръбско българските културни взаимоотношения. Тя съществува и напечатана на хартия – в книгата на Величко Тодоров "Знам ги аз тях!" Сърбия и сърбите в българската литература", издадена през 2000 г.

181 Стоянов, З. Чардафон Великий. – <http://publicistika.blogspot.com/2008/11/blog-post_08.html> (Посетено на 24-09-2012, 21:15).

182 Казасов, Д. Българските писатели – чужденци у дома си. За злочастната съдба на изтерзаните и загинали български таланти. <<http://www.cao.bg/?article=14870374&pages=0&category=10>> (Посетено на 24-09-2012, 21:15).

Ил. 4. Корицата на сборника „Небесният преврат“ със снимка на Светослав Миларов на нея.

които допълват публичния му образ. Оказва се, че при направеното търсене в Мрежата съществува само едно такова – снимката му на заглавната страница на дневника „Небесният преврат“. Другото изображение, което излиза при търсенето е това на предната корица на изданието на „Спомените“. от 1994 г.¹⁸³ Нито едно от двете не присъства нито в Уикипедия, нито на страниците на някоя друга интернет енциклопедия. Единствено изключение в това отношение прави сайтът Geni.com, където е качена споменатата снимка на Светослав.¹⁸⁴

183 <<http://www.google.bg/search?q=%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2+%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2&hl=bg&prmd=imvnso&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=I5pQULSyKJHssgastoDgBw&ved=0CDoQsAQ&biw=1366&bih=644>> (Посетено на 24-09-2012, 21:15).

184 Всъщност като цяло съществуващите изображения на Миларов в историческата литература не са много по-разнообразни. Освен посочената снимка, се открива още една. Оказва се че

От направените до тук наблюдения върху присъствието на Миларов в глобалната мрежа се „набиват на очи“ няколко извода. Най-същественият от тях е, че сравнително късно в интернет са залегнали две тенденции при оформянето на паметта за тази историческа личност. Едната се изразява в това, че се формира образа на талантливия журналист и писател Миларов, автор на „Спомени от Цариградските тъмници“. Върху неговото създаване оказват влияние главно изследователи на българската литература, като Николай Аретов, Светлозар Игов, Христо Трендафилов и т.н. Те са много активни в интернет и успяват да направят анализите и тезите си достъпни за широка публика, качвайки много от статиите си в Мрежата.

Друга характеристика на този образ е, че той не е дискуссионен. Всъщност много от споменатите литератори преоткриват творчеството на Светослав, което внася положителен акцент върху неговата личност. Към това заключение трябва да се добави и фактът, че в Мрежата се срещат доста често части от „Спомените“, което допълнително се отразявава позитивно върху оформянето на паметта за тази личност. Също така за разлика от историографията, в интернет почти не се споменава дебатът за авторството на известната статия „Двете касти и власти“. Това също опростява възприемането на миналото на общественика.¹⁸⁵

най-разнообразния източник съдържащ „визуален“ материал за Светослав са публицистичните издания (бел. Б. А.).

185 Във връзка с авторството на статията съществува известен спор. Една част от изследователите приемат, че то принадлежи на

Втората тенденция в интернет се изразява в оформяне на образа на Светослав Миларов като жертва на Стамболовите репресии. За разлика от историографския дискурс, в Мрежата този образ има един силно изразен нюанс – а именно на неуспелия заговорник. Всъщност втората тенденция е много по-силна и много по-разпространена. Тя е оформена от текстовете на историци, а и не само. Така например две от основните публикации по този въпрос, открити при търсенето, са тези на Крум Благов и Янко Янков-Вельовски – автори, които не се занимават професионално с история и нямат историческо образование.¹⁸⁶ Друг изследовател,

Славейков (Косев, Д. П. Р. Славейков, обществено политическа дейност..., с. 104-105). Към тази група могат да се зачислят и онези учени, които смятат че видния български журналист изменя до толкова много Светославовия материал, че всъщност прави статията това което е. (Тодев, Ил. *Д-р Стоян Чомаков (1819-1893): Живот, дело, потомци*. Ч. 2, С., 2003, с. 359-360). Другата част от авторите, отхвърлят възможността да е имало по-съществена редакция на Славейков по съдържанието на оригиналния материал и, че авторството е само на Миларов (Стателова, Е. Цит. съч., с. 323; Богданов, Ив. Цит. съч., с. 208-209). Съществува и трета – умерена теза, че Славейков прави минимални промени върху статията (Боршуков, Г. Цит. съч., с. 194; Миларов, Св. *Небесният ...*, с. 10; Шарова, Кр. *Към историята...*, с. 219). Всички от изброените хипотези имат своите основания. Тъй като, обаче, чернова на „Двете касти и власти“ не е запазена не би могло да се определи до каква степен се простират авторството на Миларов и намесата на Славейков (бел. Б. А.).

¹⁸⁶ Крум Благов е журналист с филологическо образование (вж. биографията му на личния му сайт: <<http://www.krumblagov.com/cv.php>> (Посетено на 24-09-2012, 21:30)), а Янко Янков-Вельовски е юрист (вж. биографията му в Уикипедия: <[http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%AF%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2_\(%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD\)](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%AF%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2_(%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD))> (Посетено на 24-

оказващ силно влияние върху формирането на паметта за Светослав в интернет е Георги Марков. Това става косвено – чрез статията в Уикипедия.

При втората тенденция като цяло също не съществува особен дебат върху личността на Миларов. Основната характеристика на образа, който присъства в интернет за него, е че той е несправедливо осъдена жертва, което в известна степен отново предизвиква позитивно отношение към личността му.¹⁸⁷

Кои обаче са основните фактори при формирането на двете тенденции в глобалната мрежа? Безспорно един от най-важните такива е статията в българоезичната Уикипедия. Това, че тя дава кратка и лесна за асимилиране биография на Светослав Миларов и, че излиза като първи резултат при търсенето са две от обстоятелствата, които я правят толкова определяща. Третото обстоятелство се състои в това, че Уикипедия като сайт се превръща във все по-популярен, достъпен и в същото време авторитетен източник на информация в днешно време. За сравнение тя може да се съпостави с Енциклопедията на българските родове. Въпреки че във втория източник се съдържа много повече информация за биографията на Миларов, той няма такова влияние в интернет. Вероятната причина за това се дължи именно на по-

09-2012, 21:33)).

¹⁸⁷ Всъщност при оформянето на този дискурс, трябва да се вземат предвид и тенденциите при представянето на Стефан Стамболов в историографията и в обществената памет, които имат пряка връзка с формирането на положително или отрицателно отношение спрямо Миларов (бел. Б. А.).

голямата популярност на Уикипедия. Освен това трябва да се отбележи, че в Енциклопедията на българските родове информацията не е поднесена под формата на разказ, а е „изсипана“ в телеграфен стил, което също се отразява върху влиянието ѝ при формирането на паметта за Миларов в глобалната мрежа.

В този контекст трябва да се изтъкне и още едно предимство на Уикипедия по отношение обществения образ на Светослав. Във нея се проявяват двете водещи тенденции при представянето на биографията на общественика.¹⁸⁸

Съществува обаче и друг фактор, въз основа на който те се развиват. Това са двата дневника на Миларов, които са публикувани рамките на последните 20 години. Те представляват най-достъпните четива, свързани с творчеството и биографията на този деец.¹⁸⁹ Поради това се оказва, че двете книги оказват сериозно влияние върху тенденциите свързани с обществената памет. Разбира се, когато се споменават дневниците

188 Трябва да се отбележи, че двата образа съществуват съвместно и не си противоречат, както е в историографията, където например образът на шпионина не се съвместява с никой от останалите (бел. Б. А.).

189 Показателна в това отношение е страницата на Уикипедия, където е посочена непълна библиография на Светослав Миларов, и от която единствените две книги, които са достъпни, тъй като са издадени след 1900 г. са споменатите дневници. В сайта е качен и историческия труд на общественика „Василий Евстатиевич Априлов, мощният подвижник на новото образование в България. Опис на живота и на дейността му. Одеса, 1888“ - <<http://ia700306.us.archive.org/11/items/vasilievstatiev00mylagoog/vasilievstatiev00mylagoog.pdf>> (Посетено на 24-09-2012, 21:48).

не трябва да се пропускат и придружаващите ги статии на съставителите, които също оказват влияние върху отношението на читателите към личността на Миларов.

Третият фактор, който дава отражение на тенденциите в интернет е свързан с книгите, статиите и текстовете публикувани в Мрежата. Голяма част от тях са отпечатани и на хартия, като по този начин правят по-достъпни научните достижения свързани с биографията на Миларов. От друга страна обаче преобладаващата част от авторите, които се занимават по-задълбочено или просто представят по-подробно съдбата и творчеството на Светослав са изследователи на българската литература или непрофесионални историци. Прави впечатление, че почти нито един от текстовете на историците, които се занимават по-подробно с биографията на Миларов не е качен в Мрежата. Една от причините за това е, че повечето учени занимавали подробно с тази проблематика не са измежду живите. В същото време интересът на редица изследователи, а и не само, пишещи през последното десетилетие, които се занимават с Новата българска история се спират върху личността на Светослав Миларов главно по повод на годината 1892 г.

Вероятно това са част от причините, поради които шпионският епизод почти не присъства като спорен въпрос свързан при представянето на биографията на тази историческа личност. От целия преглед на интернет източниците могат да се посочат само пет страници, в които се споменава за връзката на Светослав с турските

тайни служби.¹⁹⁰

Всъщност, говорейки за отношението към образа на Миларов, както вече бе споменато източници, в които то е негативно са рядкост.¹⁹¹ От това наблюдение може да се предположи, че за разлика от историографията в Мрежата съществува консенсус относно тази историческа личност. Като цяло образът на Светослав в интернет унаследява тенденциите от публицистиката от 90-те години на миналия век. В същото време разминаването с историографията е голямо. Това показва, че при изграждането на публичния образ на Светослав Миларов, а и на паметта за него липсва континуитет между наука и общественото познание за миналото. Може би тук е моментът да бъде зададен един спекулативен въпрос, а именно „Какво би станало ако някой от атентатите срещу княз Фердинанд беше успешен?“. В такъв случай безспорно фокусът на историята би осветил по ярко личността на Светослав и вероятно биха се създали по-различни тенденции в обществената памет за него. Но този въпрос е полезен дотолкова доколкото може да се размишлява, колко субективен е пътят на изграждането

190 Шестият източник – страницата посветена на братя Живкови, също е свързана с този епизод от биографията на Светослав, но никъде в нея не се споменава за шпионските обвинения срещу него. За съпоставка Миларов присъства в около тридесет и два сайта във връзка със съдебния процес за убийството на Христо Белчев и в двадесет и един като автор на „Спомени от цалиградските тъмници“. Повече за това виж в ПРИЛОЖЕНИЕ 1 (бел. Б. А.).

191 От направения преглед в интернет негативно отношение се среща само в пет източника (бел. Б. А.).

на обществената памет за една историческа личност.¹⁹²

Интересно е че при оформянето на памет на Миларов се забелязва тенденцията, личността му да се обвързва все по-често с различни локални пантеони – на Карнобат, Пловдив или Търново.¹⁹³ Името му все по-често се споменава и с различни исторически годишнини. Интересът на историците към него се увеличава, а информацията в интернет – набъбва. Така формирането на историческата памет Миларов извървява, а и все още върви дълъг и криволичеен път.

В този ред на мисли е любопитен един факт. Става въпрос за един от възходящите моменти при формирането на историческия спомен за общественика. За него свидетелства Иван Богданов в студията си, когато споменава: „Към западния край на бул. „Ал. Стамболийски“ в София, там дето към квартал

192 Светослав Миларов като цяло е една слабо проучена историческа личност. Поради това изследването на историографската и обществената памет за него не е твърде голямо предизвикателство, а еволюцията в оформянето на образа/образите му лесно може да се проследи. Надявам се, текстът да послужи като нагледен пример в проучвания от подобен род. А те – смятам – ще стават все по-необходими, както за историците, така и за тяхната публика, в ерата на т.нар. информационна революция (бел. Б. А.).

193 Всъщност реално е много трудно личността на Миларов да се обвърже с пантеона на някои от споменатите градове, или въобще определено селище. Общественикът живее много динамичен живот, прекарва дълго време в емиграция – както преди Освобождението – така и след това (в Русия, Австро-Унгария, Румъния и Сърбия). Дори и по време на годините, прекарани в отечеството – Княжество България и Източна Румелия, той не се задържа дълго на едно място, а пребивава в различни селища (бел. Б. А.).

Красна поляна завива трамвай № 4 успоредно на ул. „Комунистически манифест“, се протяга малка уличка. Тя носи име Светослав Миларов.”¹⁹⁴ Фактът че е съществувала улица с такова име предполага и, че вероятно паметта за българския общественик е съществувала и под някаква форма. Въпреки че името на тази уличка вече я няма, паметта за Светослав Миларов продължава своя живот.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1:

Резултати от интернет търсенето за споменавания на информация от живота на Светослав Миларов

Информация или споменаване за:	първите 100 резултата	извън първите 100	общо
Отделни членове на семейството му	5	5	10
Ранни години и образование в Цариград	1	2	3
Ученик във френски лицей в Цариград	1	5	6
Образование в Загреб ¹	6	1	7
Участник във Втората българска легия	0	1	1
Учител в Босна, 1867 г.	0	1	1
Контакти с Петко Славейков	7	2	9
Сътрудник на в. „Македония“	3	3	6
Шпионски скандал	3	2	5
Тайна мисия от зимата на 1869-1870 г.	0	1	1
Емигрант в Одеса, 1872 г.	2	0	2
Сътрудник на в. „Право“	1	2	3
Сътрудник на в. „Напредък“	0	1	1

194 Богданов, Ив. Цит. съч., с. 195.

Престой във Виена през 1875 г.	0	1	1
Следване на право в Загреб, 1876 г.	0	4	4
Автор на „Спомени от цариградските тъмници“	9	12	21
Сътрудник на хърватски, руски, чешки вестници	0	1	1
Редактор на в. „Възраждане“	7	4	11
Редактор на в. „Хъш“	1	2	3
Участие в Руско-турската война (1877-1878)	1	2	3
Сътрудник на в. „Марица“	4	1	5
Редактор на в. „Българский лев“	2	1	3
Чиновник във Външно министерство	3	1	4
Сътрудник на в. „Целокупна България“	0	1	1
Учителстване след Освобождението	0	1	1
Сътрудник и редактор на в. „Независимост“	4	1	5
Сътрудник на в. „Светлина“	0	1	1
Депутат, 1883 г.	0	1	1
Член на БАН от 1884 г.	6	0	6
Масон	0	1	1
Дейност в Източна Румелия	1	3	4
Редактор на в. „Клепало“	0	1	1
Редактор в. „9-ий август“	0	3	3
Редактор на „19-ий февруари“	0	2	2
Емигрант в Одеса, 1888 г.	6	2	8
Покушения срещу княз Фердинанд	5	5	10
Споменавания на други творби освен „Спомените“ (общо)	7	11	18

1 Често в анализиранияте източници не се уточнява дали информацията се отнася за средното или висшето образование на Миларов, или просто се приема, че той учи в Загреб по принцип (бел. Б. А.).

ПРИЛОЖЕНИЕ 2:

*Използвани интернет източници*¹⁹⁵:

Първите 100 резултата:

Светослав Миларов – Сапунов – http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2

Благов, Кр. 50-те най-големи атентата в българската история. № 46: Убийството на д-р Вългович – <http://www.krumblov.com/fifty/46.php>

Пенчев, Б. Тъгите на краевековието. Апология на тъмницата – http://www.slovo.bg/old/bpenchev/tagite/bp-t_210.htm

Светослав Миларов – Спомени от Цариградските тъмници. – http://www.balkani.eu/index.php?b=issue&bb=21012003053745&bb=21012003053745_21012003091352

Игов, Св. Затворът: от спомена към символа
("Iz uspomene jednoga političkoga patnika" на
Светослав Миларов и "Prokleta avlija" на Иво Андрич).
– *Електронно списание LiterNet, № 2 (102), 04.05.2008*
– <http://litenet.bg/publish/sigov/zatvoryt.htm>

<http://www.google.bg/search?q=%D0%A1%D0%B2%D0>

195 Тук са посочени само сайтове, които не съдържат един и същ текст, и които са използвани за целите на анализа (бел. Б. А.).

[%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2+%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2&hl=bg&prmd=imvnso&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=I5pQULSyKJHssgastoDgBw&ved=0CDoQsAQ&biw=1366&bih=644](#)

Вазов, Ив. Живея в Берковица (Спомени). Революция (Спомени от Одеса) – <http://www.znam.bg/com/action/showBook?bookID=1495&elementID=1629390072§ionID=5>

<http://www.events.bg/bg/holidays/4280/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2---%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D1%82-%D0%B5%D0%BB>

Аретов, Н. Затворническите мемоари. Казусът Светослав Миларов. – <http://aretov.queenmab.eu/archives/revival/83-prisoners-memoars.html>

Светослав Миларов-Сапунов – http://www.babylon.com/definition/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2/

<http://calendar.dir.bg/inner.php?d=24&month=4&year=2010&cid=&sid=&eid=10202>

<http://calendar.dir.bg/inner.php?d=01&month=10&year=2009&cid=&sid=&eid=37438>

Габровска, Л. Дневник отвел Светослав Миларов на

бесилото. – *Новинар*, 14 септември 2002 – http://novinar.bg/news/retro_NzAyOzQ3.html

<http://zomobo.net/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2>

Възкресиха Светослав Миларов. – *Стандарт*, 13 февруари 2004 – http://paper.standartnews.com/archive/2004/02/13/art/s3989_3.htm

Още размисли върху демонията и възторзите в българската литература. – <http://knigi-news.com/?in=pod&stat=7620§ion=9&cur=>

Книги. Светослав Миларов – непознатият гений. – *Тема*, 2 ноември 2008 – <http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=324&aid=7941>

Капралов, Ив. Не е Сангрия! – http://fortisimo.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=2642:ne-e-sangriya&catid=46:tova-e-lichno&Itemid=90

Мигриращи култури. Записки от интердисциплинарния колоквиум 16-17 тоември 2007. – *Култура*, 2 (2485), 18 януари 2008 – <http://www.kultura.bg/bg/article/view/13734>

Клозетът – творческата лаборатория на депутата. – *24 часа*, 07 септември 2012 – <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1534761>

<http://www.vsekiden.com/118187/denyat-5-yuni-shestdnevnata-voyna-varshavskiyat-dogovor/>

<http://www.vsekiden.com/112536/denyat-25-fevruari-umira-paisiy-plovdivski-kolt-patentova-revolvera-zapochva-da-se-pechata-v-hash/>

Памет за Димитър Петков. – <http://www.facebook.com/notes/%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%8A%D1%80-%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2/%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%8A%D1%80-%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2/225035280302>

http://studentskigrad.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1905:2011-09-19-10-21-25&catid=66:istorialekcii&Itemid=98

Гърдев, Б. Атентатът срещу Христо Белчев 120 години по-късно. – *Електронно списание LiterNet*, № 4 (137), 10.04.2011 – <http://litenet.bg/publish4/bgyrdev/istoria/hristo-belchev.htm>

Атентат срещу Стефан Стамболов (1891) – [http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%82_%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2_\(1891\)#CITEREF.D0.9C.D0.B0.D1.80.D0.BA.D0.BE.D0.B22003](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%82_%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2_(1891)#CITEREF.D0.9C.D0.B0.D1.80.D0.BA.D0.BE.D0.B22003)

Академици на БАН. Действителни членове (1869-1884, 1898-1940); редовни членове (1884-1898, 1940-1947) – <http://www.znam.bg/com/action/showArticle?article=220153076&encID=1>

Динева, М. Младините на Един Народ. Епизод 4. Убийството на министър Белчев. – <http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=396&WorkID=14360&Level=3>

Стоянов, З. Чардафон Великий. – http://publicistika.blogspot.com/2008/11/blog-post_08.html

Трендафилов, Хр. Българинът като културен посредник. – *Електронно списание LiterNet*, № 3 (124), 30.03.2010 – <http://litenet.bg/publish3/htrendafilov/kulturen-posrednik.htm>

Защо след време убиха Стамболов. – <http://gerbsenior.blog.bg/politika/2011/04/15/stefan-stambolov-svidetelstva-i-razmisli-za-negoviia-jivot-i.730048>

Жендова, Кл. Стари градски истории. – <http://www.programata.bg/?p=173&l=1&c=1&id=471>

Илия Миларов. http://dianakolarova.blogspot.com/2011/01/blog-post_5979.html

Резултати извън първите сто 100:

Янков-Вельовски, Я. Българската белта за тероризма. § 4. Убийството на Христо Белчев. – <http://iankov.blogspot.com/2011/12/4.html>

Колев, В. Началото на българския партиен живот след Освобождението. – <http://vkolev22.blog.bg/history/2011/04/20/nachaloto-na-bylgarskiia-partien-jivot-sled-osvobojudenieto.732540>

Berovski, Al. Crown and Blood ~ Ascent of Ferdinand I of Bulgaria. – http://berberian11.tripod.com/berovski_crown.htm

Енциклопедия на Българските родове. Сапунов/

Миларов. – http://bulrod.blogspot.com/2011/09/blog-post_13.html

Благов, Крум. 50-те най-големи атентата в българската история. № 32: Убийството на Христо Белчев. – <http://www.krumblagov.com/fifty/32.php>

Власт и родство – 1. Диминър Николов Петков – <http://www.bg-history.info/3/.html>

Аретов, Н. Завладяването на Константинопол като митичен сюжет. – <http://balkansbg.eu/bg/content/b-identichnosti/106-zavlyadyavaneto-na-konstantinopol-kato-mitichen-syuzhet.html>

Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона. – <http://gatchina3000.ru/brockhaus-and-efron-encyclopedia-dictionary/066/66902.htm>
<http://www.geni.com/people/%D1%85%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8-%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%9F%D0%90%D0%A8%D0%9E%D0%92/6000000001948332676>

Аретов, Н. Издателската съдба на възрожденските мемоари. – <http://aretov.queenmab.eu/archives/revival/104-publications-of-memoires.html>

Аретов, Н. Пародии на националистическата митология. – <http://www.bulgc18.com/smehat/aretov2.htm>

Ламбовски, Б. Обратни разписки. Стерео Реализъм. – *Сега*, 14 декември 2010 – <http://www.segabg.com/article.php?sid=2010121400040001101>

Казасов, Д. Българските писатели – чужденци у дома си. За зловещата съдба на изтерзаните и загинали български таланти. – <http://www.cao.bg/?article=14870374&pages=0&category=10>

Търновската конституция е символ на демокрацията. – *Стандарт*, 16 април 2004 – http://paper.standartnews.com/archive/2004/04/16/interview/s4050_2.htm

Иванов, Д. От Перото до Ятагана. – <http://www.znam.bg/com/action/showBook?bookID=865&elementID=1554>

017337§ionID=5

Забравените. Георги и Никола Живкови. – <http://jivkov.8m.com/zhivkovs.htm>

<http://www.geni.com/people/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%92/6000000001947411611>

Янев, Вл. Пловдивски книжовни дейци и писатели през Възраждането.

Писателите на Източна Румелия. – *Електронно списание LiterNet*, № 6 (103), 22.06.2008 – http://liternet.bg/publish13/v_ianev/plovdivski.htm

http://www.google.bg/search?q=%22%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2+%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%22&hl=bg&biw=1366&bih=644&sa=X&ei=czhbUOSRMcXatAbku4DQCg&ved=0CA4QpwUoBjjkBg&source=Int&tbs=cdr%3A1%2Ccd_min%3A2001%2Ccd_max%3A2005&tbm=#q=%22%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2+%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%22&hl=bg&prmd=imvnso&sa=X&ei=ujuhUJTWD83YsgaV1YDQDg&ved=0CB4QpwUoBg&source=Int&tbs=cdr:1%2Ccd_min%3A1.1.2001%2Ccd_max%3A31.12.2001&tbm=&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&fp=842eb404c92bcd6b&biw=1366&bih=644

Радев, Ив. История на Велико Търново, X – XIX век. – *Електронно списание LiterNet*, 4 (17), 2 април 2001 – <http://liternet.bg/publish2/ivanradev/istoria.htm>

Трифенова, Ц. Досие „Камиларя“ – 1925-1954 г. – *Литературен форум*, 39 (480), 27.11 – 3.12.2001 – <http://www.slovo.bg/old/litforum/139/tzveta.htm>

Бонева, В. Българското възраждане в българската историопис. – *Електронно списание LiterNet*, 04. 03. 2003 – <http://liternet.bg/publish8/vboneva/istoriopis.htm>

Радев, Р. Енциклопедия българска еротика, Т. 2. – <http://e-literatur.blogspot.com/2010/01/1.html>

Аретов, Н. Песни за народа и песни за душата: предпочитания и целенасочени употреби от идеолозите на българския национализъм през XIX век. – <http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=38&WorkID=16683&Level=1>

<http://www.bis.bg/c.php?id=710&page=20>

Тонова, В. Духът на стария град. – *Литературен свят*, 40, май 2012 – <http://literaturesviat.com/?p=56657>

Трендафилов, Хр. Литературата като майчин език – http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/apif/2009_3/Trendafilov.pdf

http://history.bg/index.php/Calendars:%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B8/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B8/4-24-2009_-Event_1
<http://forum.aboutbulgaria.biz/viewtopic.php?f=18&t=3304#p19600>
http://forum.abv.bg/index.php?act=calendar&cal_id=1&code=showday&y=2012&m=4&d=24

Алексиев, Ал. Открита е нова фотография на хаджи Димитър Паничков и негов ръкопис. – <http://vazrodenata-bulgaria.info/content/%D0%BE%D1%82%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0->

[%D0%B5-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D1%85%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8-%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%8A%D1%80-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B2-%D1%80%D1%8A%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81-0](#)

Ковачев, П. Разочарован и от Захарий Стоянов, Тодор Пеев се гръмва. – 24 часа, 28 септември 2011 – <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1056200>

<http://www.vmroyouth.org/event/2009/06/05/day/all/all>
Каменов, Й. За дядо Славейков тюрмите били вечно отворени. – Труд, 6 април 2010 – <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=438318>

Тодоров, В. Гъмжилото луди гидии. – *Електронно списание LiterNet*, 07. 04. 2002 – <http://www.rastko.rs/rastko-bg/umetnost/knjizevnost/vtodorov-znam/gidii.php>

Караконова, М. Всякакви гостби според Цариград. – *Бакхус*, 124, 22 март 2010 – <http://www.bacchus.bg/show.php?storyid=877098>

Абазов, Т. Георги Марков между двата свята. – *Либерален преглед*, 19 април 2009 – <http://www.librev.com/index.php/scribbles/551>

Димитър Кръстев Попов – Централния – политик, публицист. – http://dianakolarova.blogspot.com/2010/12/blog-post_2470.html

Как един влаков клозет наложи монархията у нас. – *Новинар*, № 1591, 26 април 2005 – <http://novinar.bg/news/kak-edin-vlakov-klozet-nalozhi-monarhiata-u-nas-MTU5MTsyNw==.html>

Роден в Робство – Втора част. – <http://www.erepublik.com/tr/article/-1-2018527/1/20>

Константинов, Ал. Молитвата на Велзевула. – <http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=169&WorkID=9819>

[&Level=1](#)

<http://prosvetise.com/?p=6747>

http://bg-bg.facebook.com/permalink.php?story_fbid=317048215010975&id=129498867099245

Вазов, Ив. Изпъденият марш. Възпоминание от Русия. – http://www.slovo.bg/old/vazov/p_svyat/izpmarsh.htm

Македония (1866-1872). – <http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F> (1866 - 1872)

Петър Мусевич. – http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%80_%D0%9C%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87

Аретов, Н. Пародии на националистическата митология. – <http://www.cceol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=ed013166-e6e0-4622-ae29-ef83b53f8833&articleId=250cf02c-10ec-40fc-b415-248397325526>

Пенчев, Б. Тъгите на краевековието. – <http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=113&WorkID=8598&Level=1>

Панайотов, Ф. Вестници и вестникари – ebook.mtel.bg/Vestnitz%20i%20vestnikari.pdf

<http://download.pomagalo.com/385534/bylgarski+konservatizym+prez+vyzrajdane/?fromrelated=629105>

<http://www.procheti.com/Balgarskiyat-konservativizam-prez-Vazrajdane-products8180.html>

dc217.4shared.com/doc/RljI9yVI/preview.html

http://chitzora.8m.com/literary_association.htm

<http://forum.all.bg/showflat.php/Cat/0/Number/691474/Main/686842>

SVETOSLAV MILAROV AND HIS LEGACY

Boriana Antonova

The author examines how the image of the reknown bulgarian public figure Svetoslav Milarov (1849/50-1892) have been constructed. Over the years, he had taken part in a number of significant events that were to become corner stones in the Great story of the Bulgarian national history. In 1889 Milarov made two unsuccessful assassination attempts on Prince Ferdinand (in Plovdiv and Kalofer). Three years later he was sentenced to death in connection with the assassination attempt on Stambolov in which the Finance Minister Hristo Belchev was killed (1891). Milarov was hanged on the July 15 1892 in the courtyard of the Black mosque. In the present study Antonova asks a question that she herself defines as speculative, namely: "What would have happened if one of the assasination attempts against Prince Ferdinand were successful?" She speculates that if this was the case, the figure of Milarov would have undoubtedly received increased historical attention and this may have resulted in him being perceived rather differently.